

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND TALLINNAS
AVALIKU ÕIGUSE INSTITUUT

Kent Puiestee

KARISTUSSEADUSTIKU § 199 LG 2 P 9 ALUSEL
AJAVAHEMIKUL 2008-2011 LIHTMENETLUSE KORRAS
JÕUSTUNUD MAAKOHTU OTSUSTE ANALÜÜS JA
KARISTUSPRAKTIKA VÕRDLUS

BAKALAUREUSETÖÖ

Juhendaja: Olavi Jaggo

Tallinn 2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	5
--------------------------	----------

1. PEATÜKK. UURINGU TEOREETILINE TAUST.....	7
--	----------

1.1. SÜSTEMAATILINE VARGUS JA VARAVASTANE SÜÜTEGU VÄHEVÄÄRTUSLIKU ASJA VÕI VARALISE ÕIGUSE VASTU	7
---	---

1.2. OPORTUNITEEDI RAKENDAMINE SÜSTEMAATILISE VARGUSE KORRAL	9
--	---

2. PEATÜKK. KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL AJAVAHEMIKUL 2008-2011 LIHTMENETLUSE KORRAS JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED	13
--	-----------

2.1. LÜHIMENETLUS JA KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED AJAVAHEMIKUL 2008-2011	13
--	----

2.1.1. Lühimenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2008.aastal.....	14
---	----

2.1.2. Lühimenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2009.aastal.....	16
---	----

2.1.3. Lühimenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2010.aastal.....	18
---	----

2.1.4. Lühimenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2011.aastal.....	21
---	----

2.2. KOKKULEPPEMENETLUS JA KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED AJAVAHEMIKUL 2008-2011	23
--	----

2.2.1. Kokkuleppemenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2008. aastal.....	25
--	----

2.2.2. Kokkuleppemenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2009.aastal.....	28
---	----

2.2.3. Kokkuleppemenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2010.aastal.....	29
2.2.4. Kokkuleppemenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2011.aastal.....	31
2.3. KÄSKMENETLUS JA KAR S § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED AJAVAHEMIKUL 2008-2011	32
2.3.1. Kaskmenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2008.aastal.....	34
2.3.2. Kaskmenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2009.aastal.....	34
2.3.3. Kaskmenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2010.aastal.....	35
2.3.4. Kaskmenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2011.aastal.....	35
2.4. KIIRMENETLUS JA KAR S § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED AJAVAHEMIKUL 2008-2011	36
2.4.1. Kiirmenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2008.aastal.....	37
2.4.2. Kiirmenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2009.aastal.....	38
2.4.3. Kiirmenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2010.aastal.....	39
2.4.4. Kiirmenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2011.aastal.....	41
KOKKUVÕTE	43

KASUTATUD LÜHENDID	49
KASUTATUD KIRJANDUS.....	50
VIIDATUD KIRJANDUS JA ÕIGUSAKTID	51
VIIDATUD KOHTUPRAKTIKA.....	52
LIHTLITSENTS LÕPUTÖÖ REPRODUTSEERIMISEKS JA LÕPUTÖÖ ÜLDSUSELE KÄTTESAADAVAKS TEGEMISEKS	53

SISSEJUHATUS

Käesoleva töö teemaks on valitud süstemaatiliste varguste kohtuotsuste analüüs ja karistuspraktika võrdlus ajavahemikul 2008-2011. Teema aktuaalsus on tingitud 28.07.2008.a. jõustunud karistusseadustiku muudatusest, millega kriminaliseeriti varavastased süüteod väheväärtusliku asja (asja väärtus alla 1000 krooni) või varalise õiguse vastu, mis on toime pandud süstemaatiliselt. Seejuures ei oma tähtsust, kas esimesed kaks varavastast süütegu on karistatavad kriminaalkorras karistusseadustiku paragrahvi 199 järgi või väärteokorras, karistusseadustiku paragrahvi 218 järgi. Käesoleva töö eesmärgiks on analüüsida süstemaatiliste varguste osas jõustunud kohtuotsuseid, mis on tehtud Eesti Vabariigi maakohtutes, püüdes eelkõige vastust leida küsimustele:

miks eelistatakse üht või teist menetlusliiki?;

kuidas on võimalik rakendada erinevaid lihtmenetluse liike?;

kas sarnaste kuritegude puhul määratud karistuspraktikas esineb määratud karistuste osas olulisi erinevusi ja mis on nende põhjuseks?;

kas eri menetlusliikide kasutamisel on järgitud kriminaalmenetluse seadustikus nende menetlusliikide kohta käivaid sätteid ja järgitud nende kasutamise seaduslikkust.

Vajadusel teeb töö autor ettepanekuid karistuspraktika ühtlustamiseks ja võimaluse korral toon välja olulisemad menetlusnormide rikkumised, mida jõustunud maakohtu otsuste tegemisel on tehtud.

Käesoleva töö kirjutamise kasutamisel kuuluvate allikate hulka kuulub enamjaolt vastavat teemat puudutav eestikeelne kirjandus, eelkõige Eesti Vabariigi maakohtute otsused, mis olid kuni 19.01.2012 avalikult kättesaadavad kohtulahendite registris KIS, kuid alates 20.01.2012 Riigi Teataja kohtulahendite otsingu portaalis, Riigikohtu lahendid, ajakirjas „Juridica“ ilmunud artiklid, kriminaalmenetluse seadustik ja karistusseadustik koos selle kommentaaridega. Avaldatud kirjandusele lisaks kasutan avaldamata kirjandust, milleks on Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna poolt hallatav ja koostatud maakohtute jõustunud kohtulahendite nimekiri otsuste numbrite ja aastate lõikes süstemaatiliste varguste kohta, samuti vestluste käigus teada saadud erinevate instantside prokuröride arvamusi süstemaatiliste varguste ja nende suhtes kohaldavate eri lihtmenetluse liikide kohta ning

ajavahemikul 2008-2011 Eesti Vabariigi maakohtutes karistusseadustiku § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused (3778 kohtuotsust). Avaldamta kirjandus on töö autori valduses.

Eesmärkidest ja valitud allikatest tulenevalt kasutatakse töö kirjutamisel kvantitatiivset meetodit. Kvantitatiivseid andmeid töödeldi statistilise meetodiga, millele järgneb kvalitatiivne teoreetiline analüüs. Käesolevas bakalaureusetöös kasutatavate kohtulahendite alusel on toimepanijad süüdi mõistetud KarS § 199 lg 2 p 9 ja § 25 lg 1,2 järgi.

Töö jaguneb kaheks peatükiks. Esimene peatükk on üldisema iseloomuga, kujutades endast sissejuhatust probleemistikku, selgitatakse süstemaatilise varguse või selle katse, kui kuritegevuse ja kuriteo olemust. Samuti kirjeldatakse erinevaid süstemaatilise varguse või selle katse õiguslikke käsitusi Eesti kehtiva õiguse järgi ja käsitletakse oportuuniteedi kasutamise võimalikkust süstemaatiliste varguste korral.

Teises peatükis käsitletakse süstemaatilisi vargusi iseloomustavaid eri lihtmenetluse liike ja süstemaatilisi vargusi toime pannud isikute isikulisi faktoreid. Esimeses alapunktis analüüsitakse lühimenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel ajavahemikul 2008-2011 jõustunud kohtuotsuseid. Teises alapunktis analüüsitakse kokkuleppemenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel ajavahemikul 2008-2011 jõustunud kohtuotsuseid. Kolmandas alapunktis analüüsitakse käskmenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel ajavahemikul 2008-2011 jõustunud kohtuotsuseid. Neljandas alapunktis analüüsitakse kiirmenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel ajavahemikul 2008-2011 jõustunud kohtuotsuseid. Lisaks antakse iga alapunkti kohta käiva menetlusliigi juures ülevaade kuriteo toimepannud isikute profiili kohta - varasem karistus, sissetulek, kodakondsus, rikutav õigusnorm ja õigusvastasele käitumisele järgnev karistus ja esitatakse bakalaureusetöö aluseks olevad statistilised ja töödeldud andmed tabelitena.

1. PEATÜKK. UURINGU TEOREETILINE TAUST

1.1. SÜSTEMAATILINE VARGUS JA VARAVASTANE SÜÜTEGU VÄHEVÄÄRTUSLIKU ASJA VÕI VARALISE ÕIGUSE VASTU

Mis on varavastane süütegu väheväärtusliku asja või varalise õiguse vastu ning mis on vargus, mis on toime pandud süstemaatiliselt? Alates 15. märtsist 2007 on väärteona - mitte enam kuriteona – karistatavad need vähem kui 1000 krooni maksva asja või varalise õiguse vastu suunatud varavastased süüteod, mille puhul esineb küll süüteo koosseisus sätestatud raskendav asjaolu, kuid mis ei mahu KarS § 218 lg-s 1 nimetatud erandite alla (röövimine, väljapressimine ja asja omavoliline kasutamine vägivalla abil ning tulirelva, laskemoona, lõhkeaine, kiirgusallika, narkootilise või psühhotroopse aine või nende lähteaine, suure teadusliku, kultuuri- või ajaloo väärtusega eseme vargus või süstemaatiline vargus)¹.

Näide: 29.03.2007 Harju Maakohtu kohtuotsuse järgi kohtuasjas nr 1-06-13657² süüdistati E.B.-d selles, et tema olles isikuks, kes on varem toime pannud varguse, uuesti, 20.05.2006 võttis kauplusest kaupa maksumusega 330,70 krooni ja möödus kassast kauba eest tasumata, pannes sellega toime võõra vallasasja äravõtmise selle ebaseadusliku omastamise eesmärgil ja KarS § 199 lg 2 p 4 järgi kvalifitseeritava süüteo. Kuna tegu oli toime pandud ajal, mil kehtis 01.09.2002 jõustunud karistusseadustiku redaktsioon, mis nägi ette võõra vallasasja äravõtmise selle omastamise eesmärgil isiku poolt, kes on varem toime pannud varguse. Olgugi, et varguse näol oli tegu süüteoga väheväärtusliku asja vastu, mis nägi ette karistamise KarS § 199 järgi, siis 15.03.2007 jõustunud karistusseadustiku muudatusega kaotati ära KarS § 199 sõnastusest lause- „kui isik on varem toime pannud varguse“. Seega antud teo toimepanemise ajal ei olnud E.B. tegu kehtiva seaduse alusel enam karistatav ning kriminaalmenetlus antud asjas lõpetati.

¹ Karistusseadustik (RT I 2001, 61, 364; RT I 2008, 33, 199) § 218 lg 1.

² HMKo Liivalaia 1-06-13657.

Väheväärtuslikuks asjaks või väheoluliseks varaliseks õiguseks loetakse asja või õigust, mille rahaline väärtus ei ületa kahtekümmend miinimumpäevamäära või mille kahjustamisel Karistusseadustiku §-des 203, 204 ja 206 sätestatud juhtudel ei põhjustatud olulist kahju³.

28.07.2008.a. karistusseadustiku muudatusega kriminaliseeriti varavastased süüteod väheväärtusliku asja (väärtus alla 1000 krooni) või varalise õiguse vastu, mis on toime pandud süstemaatiliselt, so alates kolmandast korrast, olenemata varastatu väärtusest. Sellisel juhul alla 1000 krooni (63,91 eurot) varastatu korral ei järgne enam karistus väärteokorras, vaid alustatakse kriminaalmenetlust KarS § 199 lg 2 p 9 tunnusel. Sama süstemaatilisuse reegel kehtib ka eelnevalt kriminaalkorras varguste eest karistatud isikute kohta.

Töö kirjutamisel käsitleb töö autor perioodi ajavahemikul 2008-2011 k.a. Ajavahemikul 2008-2011 kehtis Eesti Vabariigis maksevahendina Eesti kroon ja kehtivaks arvestuslikuks miinimumpäevamääraks oli 50 krooni, mis on ekvivalentne 3,20 euroga. Seega loeti ajavahemikul 2008-2011 väheväärtuslikuks asjaks või väheoluliseks varaliseks õiguseks asja või õigust, mille rahaline väärtus ei ületanud 1000 krooni e. 63,91 eurot. Karistusseadustiku rakendamise seaduse § 8 p 1 kohaselt loetakse oluliseks kahjuks kahju, mis ületab kehtivat palga alammäära ühes kuus kümnekordselt⁴. Ajavahemikul 2008-2011 oli selleks 43 500 krooni ehk 2780,15 eurot. Kuupalga alammäär kehtestatakse Vabariigi Valitsuse määrusega. Vabariigi Valitsuse 20.detsembri 2007.aasta määruse nr 254 alusel kehtestati 01.jaanuarist 2008 kuupalga alammääraks täistööaja korral 4350 krooni⁵. Vabariigi Valitsuse 11.juuni 2009.aasta määruse nr 90⁶ alusel jäeti 01.juulist 2009 kehtima hakanud kuupalga alammäär muutmata. Vabariigi Valitsuse 22.12.2011.aasta määrusega nr 169 alusel kehtestati töötasu alammääraks alates 01.jaanuarist 2012 täistööajaga töötamise korral kuus 290 eurot⁷. Seega on 01.jaanuarist 2012 oluliseks kahjuks 2900 eurot.

³ Karistusseadustik (RT I 2001, 61, 364; RT I 2003, 83, 557) §-d 203, 204 lg 1 ja 206 lg 2.

⁴ Karistusseadustiku rakendamise seadus (RT I 2002, 56, 350) § 8 p 1.

⁵ Palga alammäära kehtestamine (RT I 2007, 71, 442) § 1.

⁶ Töötasu alammäära kehtestamine (RT I 2009, 31, 192) § 1.

⁷ Töötasu alammäära kehtestamine (RT I, 28.12.2011, 55) § 1.

Üldkasuliku töö puhul ühele päevale arestile või vangistusele vastab kaks tundi üldkasulikku tööd⁸.

Varavastane süütegu väheväärtusliku asja vastu on oma sisult bagatelldelikt e. väikesüütegu, kus tekitatud kahju või varastatu väärtus ei ole suur. Enamjaolt siiski on väheväärtuslike asjade varguste näol tegemist nn. pisivargustega, mis on toime pandud kas kaubanduskeskustest või muudest avalikest kohtadest. Toimepandud süüteo on jäänud tihtipeale katse staadiumisse - siinkohal ei saa rääkida süüteo toimepanemisest loobumisest, vaid varguse toimepannud isik/ud on vahetult peale varguse toimepanemist kinni peetud varastatud kaubaga, mis on siis kas rikutud (eemaldatud turvaelemendid vms.) või rikkumata. Viimasel juhul kaup tagastatakse.

Seega, et vargust saaks kvalifitseerida süstemaatilise vargusena KarS § 199 lg 2 p 9 tähenduses tuleks täita kehtiva karistusseadustiku alusel eeldused, kus isikut on varem vähemalt kahel korral aasta jooksul karistatud varavastaste süütegude eest. Pole oluline, kas isikut on eelnevalt varguste eest karistatud väärteokorras või kriminaalkorras.

1.2. OPORTUNITEEDI RAKENDAMINE SÜSTEMAATILISE VARGUSE KORRAL

Kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 202 lg 1 sätestab, et kui kriminaalmenetluse esemeks on teise astme kuritegu ja selles kahtlustatava või süüdistatava isiku süü ei ole suur ning ta on heastanud või asunud heastama kuriteoga tekitatud kahju ja tasunud kriminaalmenetluse kulud või võtnud endale kohustuse tasuda kulud ning kui kriminaalmenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi, võib prokuratuur kahtlustatava või süüdistatava nõusolekul taotleda, et kohus kriminaalmenetluse lõpetaks⁹. Sama paragrahvi lõige 7 annab prokuratuurile võimaluse kriminaalmenetluse lõpetada, kui kriminaalmenetluse esemeks on teise astme kuritegu, mille eest karistusseadustiku eriosa ei näe karistusena ette vangistuse alammäära või näeb karistusena ette ainult rahalise karistuse¹⁰. Siinjuures tuleb

⁸ Karistusseadustik (RT I 2001, 61, 364) § 69 lg 1.

⁹ Kriminaalmenetluse seadustik (RT I 2003, 27, 166) § 202.

¹⁰ Samas lg 7.

täita sama paragrahvi lõike 1 eeldused ja lõike 2 alusel määrab prokuratuur kahtlustatavale või süüdistatavale kohustused, mis tuleb täita määratud tähtjaks, kuid hiljemalt enne 6 kuu möödumist alljärgnevalt:

- tasuda kriminaalmenetluse kulud ja hüvitada kuriteoga tekitatud kahju;
- maksta kindel summa riigituludesse või sihtotstarbeliseks kasutamiseks üldsuse huvides;
- teha 10–240 tundi üldkasulikku tööd. Üldkasuliku töö tegemisele kohaldatakse karistusseadustiku § 69 lõigetes 2 ja 5 sätestatut.

Alaealiste õigusrikkujate puhul eelistatakse kriminaalmenetluse lõpetamist KrMS § 201 alusel. Kui alaealise vanusest tulenevalt ei ole kriminaalmenetluse lõpetamine KrMS § 201 alusel põhjendatud, võib menetluse lõpetada KrMS § 202 alusel¹¹.

KarS § 199 lg 2 p 9 toimepandud süüteo eest on võimalik seega oportuuniteeti rakendada, kuna süstemaatilise varguse näol on tegemist teise astme kuriteoga, kus seadusandja näeb sanktsioonina ette rahalise karistuse või tähtajalise vangistuse kuni viis aastat¹².

Juhtumil, kus isik, kelle suhtes on kriminaalmenetlus lõpetatud KrMS § 202 lõike 2 alusel, ei täida temale pandud kohustust, uuendab prokuratuuri taotlusel kohus kriminaalmenetluse oma määrusega. Karistuse määramisel arvestatakse kohustuste seda osa, mille isik on täitnud. Näide: 25.11.2009 esitas prokurör Harju Maakohule taotluse kriminaalasja nr 1-09-17674 lõpetamiseks, milles A.M. –i süüdistati KarS § 199 lg 1 ettenähtud kuriteo toimepanemises. Prokurör viitas sellele, et kriminaalmenetluse ese on teise astme kuritegu, süüdistatav tunnistas ennast täielikult süüdi ja kahetseb tehtut, kuriteoga ei ole tekitatud raskeid tagajärgi. Seega süüdistatava süü ei ole suur. Samuti peab prokurör vajalikuks panna süüdistatavale KrMS § 202 lg 1 sätestatud kohustuse – tasuda kriminaalmenetluse kulud ja hüvitada kannatanule tekitatud kahju 4 kuu jooksul¹³.

Enne menetluse uuendamist selgitatakse kohustuse mittetäitmise põhjuseid ning antakse võimalus kohustuse koheseks täitmiseks. Kui seejuures ilmnevad KrMS §-s 427¹ sätestatud

¹¹ Riigi Peaprokuröri juhis nr RP-1-4/07/3 12.aprillist 2007 p 26.

¹² Karistusseadustik (RT I 2001, 61, 364; 2008, 33, 199) § 4 lg 3 ja § 199 lg 2 p 9.

¹³ HMKo Liivalaia 1-09-17674.

kohustuse täitmist oluliselt raskendavad asjaolud, otsustatakse määrusega pandud kohustuse muutmine (süüdlase nõusolekul) või kohustusest vabastamine.

Harju Maakohtu 04.märtsi 2011.aasta määrusega uuendati kriminaalasja nr 11-09-17674 menetlus A.M. suhtes kohtu poolt pandud kohustuse tähtajalise mittetäitmise tõttu.

Oportuniteedi kohaldamise näol on tegemist prokurörile antud kaalutusõigusega, mille eesmärk hõlmab lisaks menetlusökonoomikale ka proportsionaalsuse põhimõttest tulenevat vajadust välistada kriminaalrepressiooni kohaldamist juhtudel, mil see oleks teo asjaolusid silmas pidades ilmselt mittemõõdukas¹⁴.

Täpset arvu teadmata¹⁵, kuid ajavahemikul 2008-2011 k.a., on kohtud ja prokuratuur KarS § 199 lg 2 p 9 alusel toimepandud kuritegude suhtes oportunisteeti rakendanud¹⁶. Kriminaalasjade kohtulahendid, sh menetluse lõpetamise määrused ja prokuröride poolt koostatud menetluse lõpetamise määrused, on internetiruumis kättesaadavad igatühele. Kui süstemaatiliste varguste näol on tegemist masskuritegudega, mis avalduvad suuresti pisivargustena, ja kriminaalmenetluse seadustikust tulenevalt on võimalik kasutada oportunisteeti, siis Riigi peaprokurör oma asutusesisese juhisega¹⁷ on oluliselt kitsendanud oportunisteedi kasutamise võimalikkust süstemaatiliste varguste korral. Juhise kohaselt võib prokuratuur süstemaatiliste varguste korral lõpetada kriminaalmenetluse, kui vargus on toime pandud olmevajaduste rahuldamiseks, millega tekitatud kahju on väiksem kui 100 krooni (6,39 eurot). Avaliku menetlushuvi puudumiseks süstemaatiliste varguste korral loetakse, kui varastatu väärtus ei ületa kahekordselt Eestis kehtivat kuupalga alammäära, mis oli ajavahemikul 01.01.2008 kuni 31.12.2011 8700.- krooni¹⁸, mis on ekvivalentne 556.- euroga,

¹⁴ RKKKo 3-1-1-85-04.

¹⁵ Riigi Teataja kohtuotsuste otsimise internetilehelt ja prokuratuuri interneti kodulehe dokumentide otsingu lehelt ei ole võimalik otsida märksõna „KarS § 199 lg 2 p 9“ alusel tehtud oportunisteeditähtsusi. Võimalik on sisestada otsingusse üks või mitu märksõna (nt oportunisteet), mille tulemusel kuvatakse kõik oportunisteeditähtsused ja valimi hulgast just õige leidmine on keeruline.

¹⁶ HMKm Liivalaia 1–09–17332 ja Lääne Ringkonnaprokuratuuri kriminaalmenetluse lõpetamise määrus kriminaalasjas nr 11270000225.

¹⁷ Riigi Peaprokurör - juhise 07.10.2008 nr RP-1-4/08/3. Kättesaadav internetiaadressil <http://www.prokuratuur.ee/et/kriminaalmenetlus/riigi-peaprokurori-juhised>.

¹⁸ Vabariigi Valitsuse 11. juuni 2009. a määrus nr 90 „Töötasu alammäära kehtestamine“ § 1 ja Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2007. a määrus nr 254 „Palga alammäära kehtestamine“ § 1.

ajavahemikul 01.01.2011 kuni 31.12.2011 556 eurot ja 4 senti ¹⁹ ning alates 01.12.2012 on Eestis kehtiv kahekordne kuupalga alammäär 580 eurot²⁰. Kokkuvõtlikult võib öelda, et lisaks KarS § 4 lõikes 3 nimetatud oportuuniteedi kasutamise võimalikkuse eeldustele ei tohtinud ka varastatu väärtus ületada ajavahemikul 2008-2011 k.a. 8700 Eesti krooni (556 eurot). Nimetatud kitsendused on lisaks seadusest tulenevatele oportuuniteedi kasutamise võimalikkusele ka mõistetavad, vastasel korral oleks oportuuniteedi kohaldamine massiline.

Selgituseks olgu lisatud, et varguse toimepanemisel, kus varastatu esemeks on tubakatoode või alkohoolne jook, ei saa kõne alla tulla olmevajadusest tingitud vargus ja oportuuniteeti kohaldada ei saa. Küll võib olmevajadusest tingitud varguseks (mis on loomulikult mitteaktsepteeritav) lugeda olukorda, kus varastatakse pakk saia või latt vorsti, toitmaks iseennast või oma perekonnaliikmeid, kuid kõik on asja menetleva uurija või uurimist juhtiva prokuröri hinnangu küsimus toetudes olemasolevatele tõenditele.

¹⁹ Vabariigi Valitsuse 23.08.2010 määrus nr 118 „Vabariigi Valitsuse määruste muutmine seoses euro kasutusele võtmisega“ § 81.

²⁰ Vabariigi Valitsuse 22.12.2011 määrus nr 169 „Töötasu alammäära kehtestamine“ § 1.

2. PEATÜKK. KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL AJAVAHEMIKUL 2008-2011 LIHTMENETLUSE KORRAS JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED

2.1. LÜHIMENETLUS JA KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED AJAVAHEMIKUL 2008- 2011

Lühimenetlus on lihtmenetluse²¹ liikidest enimlevinud menetlusliik. Lühimenetluse puhul näeb kriminaalmenetluse seadustik ette, et kohtu süüdimõistvast otsusest tulenevat karistust tuleb kohustuslikult vähendada ühe kolmandiku võrra. Lühimenetlus võimaldab kohtumenetlust läbi viia üksnes kriminaaltoimiku põhjal, tunnistajaid ja eksperte välja kutsumata ning hoiab seega kokku kohtu aega. Kohtuistungile kutsutakse prokurör, süüdistatav, kaitsja, kannatanu ja tsiviilkostja. Kannatanud ja tsiviilkostja kohtuistungile ilmumata jäämine ei takista kriminaalasja kohtulikku arutamist ega tsiviilhagi läbivaatamist. Vajadusel võib kohtunik küsitleda menetlusosalisi ning süüdistatav võib taotleda ka enda ülekuulamist. Lühimenetlust saab kohaldada ainult süüdistatava taotlusel ja prokuratuuri nõusolekul, kusjuures mitme süüdistatavaga kriminaalasjas peavad andma nõusoleku kõik süüdistatavad. Kohus võib lühimenetlusest keelduda, kui selle kohaldamiseks puudub kohtu hinnangul alus. Lühimenetlus on lubatud kõikide kuritegude puhul, välja arvatud sellised, mille eest võib kohus mõista eluaegse vangistuse.

Seega on lühimenetlus eelkõige kasulik süüdistatavale karistuse ühe kolmandiku vähendamise kohustuslikkuse pärast ja teiselt poolt riigile, kuna sellega hoitakse kokku kohtu aega ja süüdlane saab kiire ja mõistliku aja jooksul karistuse, samas annab see süüdistavale kindlustunde kuna süüdimõistva kohtuotsuse peale ei saa prokurör esitada apellatsiooni.

Ajavahemikul 2008-2011 jõustus Eesti Vabariigi maakohtutes lühimenetluse korras 1837 kohtuotsust KarS § 199 lg 2 p 9 alusel, milles mõisteti süüdi 1918 isikut, mis teeb 1,04 süüdimõistetut ühe kohtuotsuse kohta (vt tabel 1). 1837-st jõustunud kohtotsusest (97,55%) moodustasid kohtuotsused, milles mõisteti karistusena vangistus ja 2,45% juhtudest mõisteti

²¹ Kriminaalmenetluse seadustik (RT I, 21.12.2010, 29) 9. peatükk.

karistuseks rahaline karistus. Süüdimõistetud isikute lõikes moodustab vangistuse osakaal 97,65% ja rahaline karistus 2,35%.

2011.aasta andmete alusel saab öelda, et kokkuleppemenetluses jõustunud kohtuotsuste arv näitab vähenemise märke.

Lühimenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2008-2011.aastatel					
Aasta	2008	2009	2010	2011	Kokku
Rahaline karistus	4	10	17	14	45
Vangistus	182	390 (411)	656 (712)	564 (568)	1792 (1873)
Kokku	186	400 (421)	673 (629)	578 (582)	1837 (1918)

Tabel 1 (sulgude ees olev number näitab jõustunud kohtuotsuste arvu ja ja sulgudes olev number näitab jõustunud kohtuotsustes süüdimõistetute arvu).

2.1.1. LÜHIMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2008.AASTAL

2008.aastal jõustus Eesti maakohtutes lühimenetluse korras 186 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi 186 isikut. Domineerivamaks karistusliigiks 2008.aastal lühimenetluse korras jõustunud kohtuotsustes on vangistus. 186-st jõustunud kohtuotsusest 182 korral on karistusena mõistetud vangitus (vt. tabel 2), mis moodustab 97,9 % mõistetud karistustest.

LÜHIMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2008.AASTAL					
	Harju Maakohus	Viru Maakohus	Tartu Maakohus	Pärnu Maakohus	Kokku
Rahaline karistus	3	1	0	0	4
Vangistus	178	2	0	2	182
Kokku	181	3	0	2	186

Tabel 2

Lähemalt vaatles töö autor 26 kohtuotsust, mis moodustab 13,9% kogu jõustunud kohtuotsustest. Nendest 20 korral ehk 76,9% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse. 84,6% süüdimõistetud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud.

Rahalise karistuse osas vaatles töö autor nelja kohtuotsust, mis moodustab 100% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena rahaline karistus. Kahel juhul määrati rahaline karistus isikutele, kes omasid töökohta, ühel juhul isik ei töötanud ja ühel juhul kohus antud infot ei avaldanud. Isikud, kellele mõisteti karistusena rahaline karistus jäi kuritegu kolmel korral katse staadiumisse ja keskmiseks rahaliseks karistuseks määrati neile 3115 krooni (199 eurot), milles keskmiseks päevamääraks oli 58 krooni (3 eurot ja 70 senti).

Vangistuse osas vaatles töö autor kahtekümmend kahte kohtuotsust, mis moodustab 12,1% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena vangistus. Isikud, kellele mõisteti karistusena vangistus jäi kuritegu 77,3% juhtudest katse staadiumisse ja kõik isikud ehk 100% süüdimõistetud isikutest olid kriminaalkorras varem karistatud. Kuid mitte kõigile süüdimõistetutele ei mõistetud reaalne vanglakaristus. Tingimisi vangistus mõisteti kuuel korral (27,3%) - nendest kolmel korral²² jäeti vangistus KarS § 74 alusel tingimisi kohaldamata ning kolmel korral asendas kohus vangistuse süüdlase või süüdimõistetu nõusolekul üldkasuliku tööga. Keskmiseks vangistuse pikkuseks määrati 4 kuud ja 10 päeva, s.h isikutele, kellele mõisteti tingimisi vangistus KarS § 73 ja/või 74 alusel,

²² HMKo Liivalaia 1-08-10334; HMKo Liivalaia 1-08-12698; HMKo Liivalaia 1-08-13220.

määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 2 kuud ja 15 päeva ning isikutele, kelle vangistus asendati üldkasuliku tööga, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 4 kuud ja 20 päeva.

Lisaks karistusele tuleb süüdimõistetutel tasuda ka menetluskulud, milleks on kaitsjatasu, sundraha, ekspertiisikulud jms. Ühel korral arvestas kohus KrMS § 180 lõikes 3 sätestatuga ja mõistis süüdimõistetult sundrahana välja vaid 200 krooni (12 eurot ja 78 senti), jättes 3062,50 krooni (195 eurot ja 73 senti) riigi kanda.²³ Kohus, jättes osa menetluskulud riigi kanda, arvestas süüdimõistetut varalist seisundit ja resotsialiseerimisväljavaateid, jättis otsuses viitamata KrMS § 256⁵ lõikes 2 sätestatule, et süüdimõistvat kohtuotsust kiirmenetluses (k.a lühimenetluses kiirmenetluse sätteid kasutades) tehes vähendab kohus kriminaalmenetluse seadustiku § 179 lõikes 1 sätestatud sundraha suurust, kuid mitte rohkem kui poole võrra.

2.1.2. LÜHIMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2009.AASTAL

2009.aastal jõustus Eesti maakohtutes lühimenetluse korras 400 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi kokku 421 isikut. Jõustunud kohtuotsuseid on 215% võrra enam kui aastal 2008. Süüdimõistetuid isikuid on aga 2008.aastaga võrreldes 226,3% võrra enam ja igas kriminaalasjas on keskmiselt 1,1 süüdistatavat. Esmalt võib kohtuotsuste arvu tõusu põhjendada sellega, et 2008.aastal jõustunud seadusemuudatusega saadi samal aastal antud seadusemuudatusega tulenevat sätet kohaldada napid 5 kuud. Teisalt tuli enne seadusemuudatust toimepandud kuritegude suhtes kohaldada veel teo toimepanemise ajal kehtinud seadust. Aastat 2008 võib pidada ka sisseelamisaastaks uue seadusesättega kohanemiseks ning aastat 2009 saab juba kriminaalpoliitilises mõttes pidada arvestatavaks aastaks kriminaalstatistika mõttes.

2009.aastal on mõistetud karistuste osas vangistuse osakaal 97,5 % ja rahalise karistuse osakaal 2,5%. Antud protsendihulga osast ei ole maha arvestatud seda, kui vangistus on mõistetud tingimisi või kui vangistus on asendatud üldkasuliku tööga.

²³ VMKo Kohtla-Järve 1-08-11683/3.

Harju Maakohus laias plaanis oma jõustunud kohtuotsuste hulgaga on vaieldamatult esikohal ja sellest tulenevalt moodustab Harju Maakohtus mõistetud vangistuse protsent võrreldes teiste maakohtutega kõikidest määratud vangistustest 90,3% ja rahalise karistuse osakaal vastavalt oma näitajale 80%.

LÜHIMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2009.AASTAL					
	Harju Maakohus	Viru Maakohus	Tartu Maakohus	Pärnu Maakohus	Kokku
Rahaline karistus	8	2	0	0	10
Vangistus	352 (364)	24 (25)	4 (7)	10 (15)	390 (411)
Kokku	360 (372)	26 (27)	4 (7)	10 (15)	400 (421)

Tabel 3 (sulgude ees olev number näitab jõustunud kohtuotsuste arvu ja ja sulgudes olev number näitab antud jõustunud kohtuotsustes süüdimõistetute arvu).

Pärnu- ja Tartu Maakohtus 2009.aastal süstemaatiliste varguste eest lühimenetluse korras kohtuotsuseid, kus karistuseks mõisteti rahaline karistus, ei jõustunud ühtegi ja järelilikult on seal mõistetud vangistuse osakaal 100%.

400-st kohtuotsusest vaatles töö autor lähemalt 65 kohtuotsust, mis moodustab 16,25% kogu antud aastal jõustunud kohtuotsustest. Nendest 27-l korral ehk 41,5% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse. 54,3% süüdimõistetud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud.

Rahalise karistuse osas vaatles töö autor kõiki kümmet kohtuotsust, mis moodustab 100% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena rahaline karistus. Kahel juhul määrati rahaline karistus isikutele, kes omasid töökohta, seitsmel juhul isik ei töötanud ja ühel juhul kohus antud infot ei avaldanud. Isikud, kellele mõisteti karistusena rahaline karistus jäi kuritegu üheksal korral katse staadiumisse ja keskmiseks rahaliseks karistuseks määrati 4010 krooni (256 eurot ja 28 senti), milles keskmiseks päevamääraks oli 50 krooni (3 eurot ja 19 senti). Kahel korral jäeti rahaline karistus KarS § 73 alusel tingimisi kohaldamata, kui süüdimõistetu ei pane katseajal toime uut tahtlikku kuritegu. Kohtuotsuses nr 1-09-1611 tuvastasin, et kohus, mõistes karistuse

lühimenetluses, mille korral on kohustuslik karistust vähendada ühe kolmandiku võrra, jättis kohus mõistatud karistuse vähendamata²⁴, mis on antud menetlusliigi valikut silmas pidades kriminaalmenetlusõiguse oluline rikkumine.

Vangistuse osas vaatles töö autor 54 kohtuotsust, mis moodustab 13,5% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena vangistus. Vaadeldud kohtuotsustest isikutele, kellele mõisteti karistusena vangistus jäi kuritegu 35,2% juhtudest katse staadiumisse ja 75,9% süüdimõistetutest olid varem kriminaalkorras karistatud. Tingimisi vangistus mõisteti kolmekümnel korral (55,5%) - nendest üheksateistkümnel korral jäeti vangistus KarS § 74 alusel tingimisi kohaldamata, kuna kohus, arvestades kuriteo toimepanemise asjaolusid ja süüdlaste isikut, leidis, et mõistatud tähtajalise vangistuse ärakandmine süüdimõistetute poolt ei ole otstarbekas ja süüdimõistatud allutati KarS §-s 75 nimetatud käitumiskontrollile. Kaheksal korral asendas kohus vangistuse üldkasuliku tööga. Ühel juhul oli süüdimõistetuks alaealine, kes KarS § 87 lg 1 p 4 alusel vabastati karistusest ja paigutati kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste kooli üheks aastaks²⁵. Kahel juhul tuli süüdimõistetul osa karistusest koheselt ära kanda ja ärakandmata osa karistusest mõisteti tingimisi katseajaga, mille jooksul allutati nad ka käitumiskontrollile. Keskmiseks vangistuse pikkuseks määrati süüdimõistetutele 6 kuud, s.h isikutele, kellele mõisteti reaalne vangistus, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 9 kuud. Isikutele, kellele mõisteti tingimisi vangistus KarS § 73 ja/või 74 alusel, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 5 kuud. Isikutele, kelle vangistus asendati üldkasuliku tööga, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 2 kuud ja 17 päeva.

2.1.3. LÜHIMENETLUSE KORRAS KARIS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2010.AASTAL

2010.aastal jõustus Eesti maakohtutes lühimenetluse korras 673 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi kokku 729 isikut. Seega on igas kohtuotsuses keskmiselt 1,1 süüdimõistetut. Jõustunud kohtuotsuseid on 361,8% võrra enam kui aastal 2008 ja 168,25% enam kui aastal 2009.

²⁴ VMKo Narva 1-09-1611.

²⁵ PMKo Kuninga 1-09-7855.

Süüdimõistetuid isikuid on aga 2008.aastaga võrreldes 391,9% võrra ja 2009.aastaga võrreldes 159,8% enam. 2010.aastal on mõistetud karistuste osas vangistuse osakaal 97,5 % ja rahalise karistuse osakaal 2,5%. Antud protsendihulga osast ei ole maha arvestatud seda, kui karistus on mõistetud tingimisi või kui vangistus on asendatud üldkasuliku tööga.

LÜHIMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2010.AASTAL					
	Harju Maakohus	Viru Maakohus	Tartu Maakohus	Pärnu Maakohus	Kokku
Rahaline karistus	11	1	0	5	17
Vangistus	559 (603)	74 (76)	8 (10)	15 (23)	656 (712)
Kokku	570 (614)	75 (77)	8 (10)	20 (28)	673 (729)

Tabel 4 (sulgude ees olev number näitab jõustunud kohtuotsuste arvu ja ja sulgudes olev number näitab jõustunud kohtuotsustes süüdimõistetute arvu).

Tartu Maakohtus ei jõustunud 2010.aastal, sarnaselt aastatele 2008 ja 2009, ühtegi kohtuotsust süstemaatiliste varguste eest lühimenetluse korras, kus karistuseks mõisteti rahaline karistus.

673-st kohtuotsusest vaatles töö autor lähemalt 77 kohtuotsust, mis moodustab 11,44% kogu antud aastal jõustunud kohtuotsustest. Nendest 32-l korral ehk 41,6% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse. 81,8% süüdimõistetud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud.

Rahalise karistuse osas vaatles töö autor 11 kohtuotsust, mis moodustab 64,7% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena rahaline karistus. Neljal juhul määrati rahaline karistus isikutele, kes omasid töökohta, kolmel juhul isik ei töötanud ja neljal juhul kohus antud infot ei avaldanud. Isikud, kellele mõisteti karistusena rahaline karistus jäi kuritegu seitsmel korral katse staadiumisse ja keskmiseks rahaliseks karistuseks määrati 7752 krooni (495 eurot ja 44 senti), milles keskmiseks päevamääraks oli 63,18 krooni (4 eurot ja 3 senti). Ühel korral jäeti rahaline karistus KarS § 73 alusel tingimisi kohaldamata, kui süüdimõistetule ei pane katseajal toime uut tahtlikku kuritegu. Katseaja kestuseks määrati minimaalsed 3 aastat.

Vangistuse osas vaatles töö autor 66 kohtuotsust, mis moodustab 10,1% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena vangistus. Vaadeldud kohtuotsustest isikutele, kellele mõisteti karistusena vangistus, jäi kuritegu 37,8% juhtudest katse staadiumisse ja 83,3% süüdimõistetutest olid varem kriminaalkorras karistatud. Tingimisi vangistus mõisteti kolmekümne kolmel korral (50%) - nendest üheksateistkümnel korral jäeti vangistus KarS § 74 alusel tingimisi kohaldamata, kuna kohus, arvestades kuriteo toimepanemise asjaolusid ja süüdlaste isikut, leidis, et mõistetud tähtajalise vangistuse ärakandmine süüdimõistetute poolt ei ole otstarbekas ja süüdimõistetud allutati KarS §-s 75 nimetatud käitumiskontrollile. Kahel korral jäeti vangistus KarS § 73 alusel tingimisi kohaldamata. Kaheksal korral asendas kohus vangistuse üldkasuliku tööga, kahel juhul tuli süüdimõistetul osa karistusest koheselt ära kanda ja ärakandmata osa karistusest mõisteti tingimisi katseajaga, mille jooksul allutati nad ka käitumiskontrollile. Üldkasuliku töö keskmist tundide arvu ei pea ma siinkohal vajalikuks välja tuua, kuna see on sõltuvuses isikule mõistetud vangistuse pikkusega. Keskmiseks vangistuse pikkuseks määrati süüdimõistetutele 5 kuud ja 15 päeva, s.h isikutele, kellele mõisteti reaalne vangistus määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 7 kuud ja 24 päeva. Isikutele, kellele mõisteti tingimisi vangistus KarS § 73 ja/või 74 alusel, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 5 kuud. Isikutele, kelle vangistus asendati üldkasuliku tööga, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 4 kuud ja 3 päeva.

Kohtuotsuses nr 1-09-18047 mõistis kohus süüdimõistetult välja menetluskulud, milleks on tasu määratud kaitsjale, kuid ei ole kohtuotsuses põhjendatud süüdimõistva kohtuotsusega kaasnevat sundraha süüdimõistetult välja mõistnud.

Kohtuotsusest nr 1-10-15225 tuleneb, et kui ühes kriminaalasjas mõistetakse süüdi mitu isikut, siis otsustab kulude jaotuse kohus, arvestades iga süüdimõistetu vastutuse ulatust ja varalist seisundit. Nimetatud kohtuotsuse kohaselt määras kohus sundraha maksmise kohustuse ühele süüdimõistetule²⁶.

Sundraha tasumise kohta on huvitav kohtu seisukoht ühes kohtuasjas, mis sätestab, et kui menetlusesemeks oleva süüte on süüdistatav toime pannud enne eelmist tema suhtes

²⁶ HMKo Liivalaia 1-10-15225.

jõustunud kohtuotsust, siis sundraha süüdistatavalt välja mõistmisele ei kuulu²⁷. Kui KrMS § 175 lg 1 p 9 kohaselt kaasneb süüdimõistva kohtuotsusega kohustus tasuda sundraha, siis mainitud kohtuotsuses arwab kohus teisiti. Kohtu seisukohale tuginedes ei ole ma leidnud seaduslikku alust kohtu sõnade kinnituseks.

Ka nimetatud perioodil on sundraha määramise kohta positiivseid otsuseid, kus kohus arvestades süüdimõistetu varalist seisundit ja resotsiaaleerumisväljavaateid jättis sundraha tasumise riigi kanda täies ulatuses²⁸, kui ka vastupidiseid, kus tööd mitte omavatelt, õpilastelt või invaliidsuspensionäridelt on välja mõistetud sundraha täies ulatuses, s.o. 6525 krooni²⁹ (417 eurot).

2.1.4. LÜHIMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2011.AASTAL

2011.aastal jõustus Eesti maakohtutes lühimenetluse korras 578 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi 584 isikut. Jõustunud kohtuotsuseid on 310,7% võrra enam kui aastal 2008, 144,5% enam kui aastal 2009 ja 85,8% vähem kui 2010.aastal.

2011.aastal mõistetud karistuste osas on vangistuse osakaal 97,6 % ja rahalise karistuse osakaal 2,4%.

Taaskord ei jõustunud Tartu Maakohtu tööpiirkonnas 2011.aastal, sarnaselt aastatele 2008, 2009 ja 2010, ühtegi kohtuotsust süstemaatiliste varguste eest lühimenetluse korras, kus karistuseks mõisteti rahaline karistus. Tartu Maakohus on ainuke kohus, kus ajavahemikul 2008-2011 lühimenetluse korras süstemaatiliste varguste eest karistusena rahalist karistust ei mõistetud.

²⁷ HMKo Liivalaia 1-10-2159/6.

²⁸ HMKo Liivalaia 1-09-17588; HMKo Liivalaia 1-09-13154; HMKo Liivalaia 1-09-11250.

²⁹ PMKo Kuninga 1-09-18310; VMKo Kohtla-Järve 1-09-20613; VMKo Kohtla-Järve 1-10-3844 jt.

578-st kohtuotsusest vaatasin lähemalt 48 kohtuotsust, mis moodustab 8,3% 2011. aastal jõustunud kohtuotsuste hulgast. Nendest 20-l korral ehk 41,7% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse. 89,6% süüdimõistetud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud.

Rahalise karistuse osas vaatlus töö autor 7 kohtuotsust, mis moodustab 50% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena rahaline karistus. Neljal juhul määrati rahaline karistus isikutele, kes omasid töökohta, ühel juhul oli isik invaliidsuspensionär, ühel juhul isik omas töökohta ja ühel juhul kohus antud infot ei avaldanud. Isikud, kellele mõisteti karistusena rahaline karistus jäi kuritegu kolmel korral katse staadiumisse ja keskmiseks rahaliseks karistuseks määrati 562 eurot ja 37 eurot. Ühel korral jäeti rahaline karistus KarS § 73 alusel tingimisi kohaldamata³⁰, kui süüdimõistetu ei pane katseajal toime uut tahtlikku kuritegu. Katseaja kestuseks määrati minimaalsed 3 aastat.

Vangistuse osas vaatlus töö autor 41 kohtuotsust, mis moodustab 7,3% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena vangistus. Vaadeldud kohtuotsustest isikutele, kellele mõisteti karistusena vangistus jäi kuritegu 39% juhtudest katse staadiumisse ja 90,2% süüdimõistetutest olid varem kriminaalkorras karistatud. Tingimisi vangistus mõisteti 46,3% juhtudest - nendest kümnel korral jäeti vangistus KarS § 74 alusel tingimisi kohaldamata, kolmel korral jäeti vangistus KarS § 73 alusel tingimisi kohaldamata ja kuuel korral asendas kohus vangistuse üldkasuliku tööga. Keskmiseks vangistuse pikkuseks määrati 5 kuud, s.h isikutele, kellele mõisteti tingimisi vangistus KarS § 73 või 74 alusel, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 7 kuud ja 15 päeva ning isikutele kelle vangistus asendati üldkasuliku tööga, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 7 kuud ja 22 päeva.

³⁰ HMKo Liivalaia 1-11-2479.

LÜHIMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2011.AASTAL					
	Harju Maakohus	Viru Maakohus	Tartu Maakohus	Pärnu Maakohus	Kokku
Rahaline karistus	10	3	0	1	14
Vangistus	450 (455)	88 (89)	6	20	564(570)
Kokku	460 (465)	91 (92)	6	21	578(584)

Tabel 5 (sulgude ees olev number näitab jõustunud kohtuotsuste arvu ja ja sulgudes olev number näitab jõustunud kohtuotsustes süüdimõistetute arvu).

2.2. KOKKULEPPEMENETLUS JA KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED AJAVAHEMIKUL 2008-2011

Kokkuleppemenetlus nagu sõna isegi ütleb, tähendab, et milleski lepitakse kokku. Nii see ongi - ühelt poolt on see kokkulepe süüdistatava ja tema kaitsja ning teiselt poolt prokuröri vahel, kus süüdistatav nõustub süüdistuse sisu, kuriteo kvalifikatsiooni ning kuriteoga tekitatud kahju laadi ja suurusega, karistuse liigi ja määra asjus ning sõlmitakse prokuröriga kokkulepe, mis saadetakse kohtusse kinnitamiseks. Kokkuleppe võimalikkuse suurimaks eelduseks on kannatanu nõusolek selle menetlusliigiga. Kokkuleppemenetlust reguleerib KrMS 9. peatüki 2. jagu §-d 239-250.

Erinevalt lühimenetlusest kokkuleppemenetlus karistust ei vähenda. KrMS § 239 kohaselt on kokkuleppemenetluse kohaldamise aluseks süüdistatava ja prokuratuuri taotlus lahendada kriminaalasja kokkuleppemenetluses. Kokkuleppemenetlust aga ei kohaldata:

- esimese astme kuriteole, mille eest karistusseadustik näeb kergeima karistusena ette vähemalt neli aastat vangistust või raskeima karistusena eluaegse vangistuse;
- kui sellega ei nõustu süüdistatav või tema kaitsja või prokuratuur;
- mitme süüdistatavaga kriminaalasjas, kui vähemalt üks süüdistatav ei nõustu kokkuleppemenetluse kohaldamisega;

- kui sellega ei nõustu kannatanu või tsiviilkostja;
- karistusjärgse kinnipidamise kohaldamise aluste esinemisel.³¹

Peale kokkuleppemenetluse aluse eelduseks koostatud taotluste ja protokollide vormistamist prokuröri poolt, algavad kokkuleppemenetluse läbirääkimised, kus prokuratuur ja kahtlustatav või süüdistatav ning tema kaitsja sisuliselt lepivad kokku karistuse määra ja liigi osas, seda juhul kui eelnevalt jõutakse kokkuleppele kuriteo kvalifikatsioonis ning kuriteoga tekitatud kahju laadis ja suures. Kui prokuröri taotlus karistuse liigi ja määra üle, mida ta kohtus taotleb, rahuldab kahtlustatavat või süüdistatavat ning nende kaitsjat, sõlmitakse kokkulepe.

Kokkuleppele mittesaamise korral jätkub kriminaalmenetlus üldkorras. Seega on kokkuleppemenetluses määratud karistus süüdistatavale teada enne kohtuotsuse tegemist, millega ta oli kokkuleppemenetluse läbirääkimisel nõustunud.

Alati aga ei tähenda, et kohus peaks eelneva prokuratuuri ja kahtlustatava või süüdistatava ning tema kaitsja sõlmitud kokkuleppe kinnitama. KrMS § 248 alusel võib kohus teha ka ühe järgmistest lahenditest:

- prokuratuurile kriminaaltoimiku tagastamise määruse, kui puuduvad kokkuleppemenetluse kohaldamise alused;
- prokuratuurile kriminaaltoimiku tagastamise määruse, millega antakse võimalus sõlmida uus kokkulepe, kui kohus ei nõustu kuriteo kvalifikatsiooniga, tsiviilhagi suurusega või karistuse liigi või määraga;
- kokkuleppemenetlusest keeldumise ja prokuratuurile kriminaaltoimiku tagastamise määruse, kui kohtul tekivad kahtlused KrMS §-st 306 lähtudes;
- lõpetamise määruse, kui ilmnevad KrMS § 199 lõike 1 punktides 1–5 loetletud alused.

³¹ Kriminaalmenetluse seadustik (RT I, 15.05.2013, 5) § 239 lg 2.

Kokkuleppemenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2008-2011.aastatel					
Aasta	2008	2009	2010	2011	Kokku
Rahaline karistus	3	5	18 (23)	14	40 (45)
Vangistus	81 (83)	192 (197)	304 (337)	359 (366)	936 (983)
Kokku	84 (86)	197 (202)	322 (360)	373 (380)	976 (1028)

Tabel 6 (sulgude ees olev number näitab jõustunud kohtuotsuste arvu ja ja sulgudes olev number näitab jõustunud kohtuotsustes süüdimõistetute arvu).

Ajavahemikul 2008-2011 jõustus Eesti Vabariigi maakohtutes kokkuleppemenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel kokku 976 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi 1028 isikut (vt tabel 6), mis teeb 1,05 süüdimõistetut ühe kohtuotsuse kohta. Karistusena määrati süüdimõistetule vangistus 95,90% juhtudest ja 4,10% juhtudel määrati karistusena rahaline karistus.

Aasta aastalt näitab kokkuleppemenetluse korras jõustunud kohtuotsuste ja süüdimõistetute arv küll suurenemise märke, kuid tegu ei ole märkimisväärse kasvukõverega, mis annaks hoiatava signaali.

2.2.1. KOKKULEPPEMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2008. AASTAL

2008.aastal jõustus Eesti maakohtutes kokkuleppemenetluse korras 84 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi 86 isikut. Domineerivamaks karistusliigiks 2008.aastal kokkuleppemenetluse korras jõustunud kohtuotsustes nagu lühimenetluseski on vangistus. 84-st jõustunud kohtuotsusest 83 korral on karistusena mõistetud vangitus (vt. Tabel 7), mis moodustab 98,8 % mõistetud karistustest.

KOKKULEPPEMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2008.AASTAL					
	Harju Maakohus	Viru Maakohus	Tartu Maakohus	Pärnu Maakohus	Kokku
Rahaline karistus	0	0	1	2	3
Vangistus	29	4	35 (37)	13	81 (83)
Kokku	29	4	38	15	84 (86)

Tabel 7 (sulgude ees olev number näitab jõustunud kohtuotsuste arvu ja ja sulgudes olev number näitab jõustunud kohtuotsustes süüdimõistetute arvu).

Lähemalt vaatles töö autor 34 kohtuotsust, mis moodustab 40,5% jõustunud kohtuotsuste arvust. Vaadeldud kohtuotsustest 20-l korral ehk 58,8% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse, 82,3% süüdimõistatud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud.

Rahalise karistuse osas vaatles töö autor kõiki kolme kohtuotsust, mis moodustab 100% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena rahaline karistus. Ühel juhul määrati rahaline karistus isikule, kes ei omanud töökohta, ja kahel juhul kohus antud infot ei avaldanud. Isikud, kellele mõisteti karistusena rahaline karistus jäi kuritegu kõikidel kordadel katse staadiumisse ja keskmiseks rahaliseks karistuseks määrati neile 4946,60 krooni (316 eurot ja 14 senti), milles keskmiseks päevamääraks oli 63 krooni (4 eurot).

Vangistuse osas vaatles töö autor 31 kohtuotsust, mis moodustab 40,7% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena vangistus. Isikud, kellele mõisteti karistusena vangistus jäi vaadeldud kohtuotsuste hulgast kuritegu 58,1% juhtudest katse staadiumisse ja 87,1% süüdimõistatud isikutest olid kriminaalkorras varem karistatud. Tingimisi vangistus mõisteti üheteistkümnele süüdimõistetule (35,5%) - nendest viie suhtes³² jäeti vangistus KarS § 74 alusel tingimisi kohaldamata ja nad allutati KarS § 75 alusel käitumiskontrollile. Kuuel korral asendas kohus karistusseadustiku § 74 alusel tingimisi kohaldatud vangistuse üldkasuliku tööga.

³² HMKo Liivalaia 1-08-10334; HMKo Liivalaia 1-08-12698; HMKo Liivalaia 1-08-13220.

Ühel korral asendas kohus mõistetud kahe kuulise vangistuse KarS § 69 alusel 120 tunni üldkasuliku tööga, jättes süüdimõistetu suhtes KarS §-s 69 lõikes 4 sätestatu kohaldamata, mille alusel üldkasuliku töö tegemisel peab süüdimõistetu järgima kontrollnõudeid ning täitma talle pandud kohustusi vastavalt karistusseadustiku §-s 75 sätestatule³³. Keskmiseks vangistuse pikkuseks määrati süüdimõistetutele 3 kuud ja 6 päeva, s.h isikutele, kellele mõisteti reaalne vangistus määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 3 kuud ja 3 päeva. Isikutele, kellele mõisteti tingimisi vangistus KarS § 73 ja/või 74 alusel, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 4 kuud. Isikutele, kelle vangistus asendati üldkasuliku tööga, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 2 kuud ja 24 päeva.

Uurides jõustunud kohtuotsuseid, selgub, et puudub ühtne praktika KrMS § 179 alusel süüdimõistva kohtuotsusega kaasneva sundraha määramisel. Kohus peab KrMS §-s 180 lg 3 kohaselt menetluskulusid määrares arvestama süüdimõistetu varalise seisundi või resotsialiseerumisväljavaadetega. Näiteks kohtuasjas nr 1-08-11974 tegi kohus süüdimõistva otsust 100% töövõimetule invaliidile, kelle puhul kohus ei arvestanud ega vaaginudki võimalust kohaldada süüdimõistetule KrMS § 180 lõikes 3 sätestatut³⁴, ning mõistis süüdimõistetule sundrahaks 6525 krooni (täismäär II astme kuriteo puhul), mis tuli tasuda ühe kuu jooksul. Samas võrdluseks kohtuotsuse 1-08-12920 alusel kohus, arvestades süüdimõistetu isikut, kes pole kindlustatud töö ja pideva sissetulekuga ning tegemist ei ole keeruka kriminaalasjaga, vähendas väljemõistetvat sundraha poole võrra ja jättis teise poole riigi kanda³⁵.

Kohtuotsuses nr 1-08-15552 süüdistati J.A.-d KarS § 199 lg 2 p 9 alusel, kuid süüdi mõisteti hoopiski KarS § 199 lg 2 p-de 4,7,8 alusel.³⁶ Kuigi kohtuotsuse kirjeldavas osas räägib kohus vaid süstemaatilisusest, on süüdimõistmisel isikule lisaks inkrimineeritud ka grupi-, sissetungimise- ja varem varguse-, röövimise- või omastamise³⁷ toime pannud isiku tunnused, raskendades seeläbi põhjendamata karistuse kujundamisel isiku olukorda, pannes sellega toime kriminaalmenetlusõiguse normide olulise rikkumise KrMS § 339 lg 1 p 8 alusel.

³³ PMKo Kuninga 1-08-11702/3.

³⁴ HMKo Liivalaia 1-08-11974.

³⁵ HMKo Liivalaia 1-08-12920.

³⁶ PMKo Kuressaare 1-08-15552.

³⁷ Karistusseadustik (RT I 2001, 61, 364) § 199 lg 2 p-d 4,7 ja 8.

2.2.2. KOKKULEPPEMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2009.AASTAL

2009.aastal jõustus Eesti maakohtutes kokkuleppemenetluse korras 197 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi kokku 202 isikut. Igas kriminaalasjas on keskmiselt 1,02 süüdistatavat. Jõustunud kohtuotsuseid on 234,5% võrra enam kui aastal 2008. Süüdimõistetuid isikuid on aga 2008.aastaga võrreldes 234,8% võrra enam. 2009.aastal on mõistetud karistuste osas vangistuse osakaal 97,5 % ja rahalise karistuse osakaal 2,5%.

Erinevalt lühimenetlusest, kus Harju Maakohus oli läbi vaadeldavate aastate vaieldamatus esirinnas on kokkuleppemenetluses hoopiski Tartu Maakohus jõustunud kohtuotsuste arvuga esikohal (vt tabel 8).

KOKKULEPPEMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2009.AASTAL					
	Harju Maakohus	Viru Maakohus	Tartu Maakohus	Pärnu Maakohus	Kokku
Rahaline karistus	1	1	2	1	5
Vangistus	49	29	83 (87)	31 (32)	192 (197)
Kokku	50	30	85 (89)	32 (33)	197 (202)

Tabel 8 (sulgude ees olev number näitab jõustunud kohtuotsuste arvu ja ja sulgudes olev number näitab jõustunud kohtuotsustes süüdimõistetute arvu).

Lähemalt vaatles töö autor 60 kohtuotsust, mis moodustab 30,4% jõustunud kohtuotsuste arvust. Vaadeldud kohtuotsustest 24-l korral ehk 40% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse, 71,6% süüdimõistetud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud.

Rahalise karistuse osas vaatles töö autor kõiki 5 kohtuotsust, mis moodustab 100% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena rahaline karistus. Isikud, kellele mõisteti karistusena rahaline karistus, jäi kuritegu kahel korral katse staadiumisse ja keskmiseks rahaliseks karistuseks määrati neile 6476 krooni (413 eurot ja 90

senti), milles keskmiseks päevamääraks oli 134 krooni (8 eurot ja 56 senti). Võrreldes aasta varasema perioodiga näitas kohtute poolt mõistetud rahalise karistuse keskmine suurus suurenemise märke.

Vangistuse osas vaatles töö autor 55 kohtuotsust, mis moodustab 28,6% antud ajavahemikul vaadeldud jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena vangistus. Isikud, kellele mõisteti karistusena vangistus jäi vaadeldud kohtuotsuste hulgast kuritegu 40% juhtudest katse staadiumisse ja 69,1% süüdimõistetud isikutest olid kriminaalkorras varem karistatud. Tingimisi vangistus mõisteti kolmekümne viiele süüdimõistetule (63,3%) - nendest kahekümne kolme suhtes jäeti vangistus KarS § 74 alusel tingimisi kohaldamata ja nad allutati KarS § 75 alusel käitumiskontrollile ja ülejäänutele asendati mõistetud vangistus üldkasuliku tööga. Keskmiseks vangistuse pikkuseks määrati süüdimõistetutele 4 kuud ja 18 päeva, s.h isikutele, kellele mõisteti reaalne vangistus määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 5 kuud ja 14 päeva. Isikutele, kellele mõisteti tingimisi vangistus KarS § 73 ja/või 74 alusel, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 4 kuud. Isikutele, kelle vangistus asendati üldkasuliku tööga, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 3 kuud ja 5 päeva.

2.2.3. KOKKULEPPEMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2010.AASTAL

2010.aastal jõustus Eesti maakohtutes kokkuleppemenetluse korras 322 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi kokku 360 isikut (vt tabel 9). Jõustunud kohtuotsuseid on 383,3% võrra enam kui aastal 2008 ja 163,4% enam kui aastal 2009. Süüdimõistetuid isikuid on 2008.aastaga võrreldes 418,6% võrra ja 2009.aastaga võrreldes 178,2% enam. 2010.aastal on mõistetud karistuste osas vangistuse osakaal 94,4 % ja rahalise karistuse osakaal 5,6%.

KOKKULEPPEMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2010.AASTAL					
	Harju Maakohus	Viru Maakohus	Tartu Maakohus	Pärnu Maakohus	Kokku
Rahaline karistus	1	4	10 (15)	3	18 (23)
Vangistus	40 (47)	50	150 (170)	64 (70)	304 (337)
Kokku	41 (48)	54	160 (185)	67 (73)	322 (360)

Tabel 9 (sulgude ees olev number näitab jõustunud kohtuotsuste arvu ja ja sulgudes olev number näitab jõustunud kohtuotsustes süüdimõistetute arvu).

Lähemalt vaatles töö autor 35 kohtuotsust, mis moodustab 10,8% jõustunud kohtuotsuste arvust. Vaadeldud kohtuotsustest 19-l korral ehk 54,3% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse, 77,1% süüdimõistatud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud.

Rahalise karistuse osas vaatles töö autor 14 kohtuotsust, mis moodustab 73,7% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena rahaline karistus. Isikud, kellele mõisteti karistusena rahaline karistus jäi vaadeldud otsustest kuritegu kümnel korral katse staadiumisse ja keskmiseks rahaliseks karistuseks määrati neile 5973 krooni (381 eurot ja 74 senti), milles keskmiseks päevamääraks oli 72,60 krooni (4 eurot ja 64 senti). Võrreldes aasta varasema perioodiga näitas kohtute poolt mõistatud rahalise karistuse keskmine suurus vähenemise märke, hoolimata sellest, et vaadeldavates kohtuotsustes kahel korral määrati karistuseks suured summad – 15 000 (958 eurot ja 67 senti) krooni³⁸ (märkimist väärib ka antud kohtuotsuse juures asjaolu, et süüdimõistetu oli töötu) ja 25 000 (1597 eurot ja 79 senti) krooni³⁹.

Vangistuse osas vaatles töö autor 20 kohtuotsust, mis moodustab 6,5% antud ajavahemikul vaadeldud jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena vangistus. Isikud, kellele mõisteti karistusena vangistus jäi vaadeldud kohtuotsuste hulgast kuritegu 50%

³⁸ TMKo Viljandi 1-10-14238.

³⁹ TMKo Jõgeva 1-10-14905.

juhtudest katse staadiumisse ja 80% süüdimõistetud isikutest olid kriminaalkorras varem karistatud. Tingimisi vangistus mõisteti üheksale süüdimõistetule (45%) - nendest kolme suhtes jäeti vangistus KarS § 74 alusel tingimisi kohaldamata ja nad allutati KarS § 75 alusel käitumiskontrollile, ülejäänud kaheksa suhtes asendati mõistetud vangistus üldkasuliku tööga. Keskmiseks vangistuse pikkuseks määrati süüdimõistetutele 4 kuud ja 18 päeva, s.h isikutele, kellele mõisteti reaalne vangistus määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 5 kuud ja 15 päeva. Isikutele, kellele mõisteti tingimisi vangistus KarS § 73 ja/või 74 alusel, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 5 kuud ja 18 päeva. Isikutele, kelle vangistus asendati üldkasuliku tööga, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 3 kuud ja 15 päeva.

2.2.4. KOKKULEPPEMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2011.AASTAL

2011.aastal jõustus Eesti maakohtutes kokkuleppemenetluse korras 373 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi kokku 380 isikut (vt tabel 10). Jõustunud kohtuotsuseid on 444% võrra enam kui aastal 2008, 189,3% enam kui aastal 2009 ja 115,8% enam kui aastal 2010. Süüdimõistetuid isikuid on 2008.aastaga võrreldes 441,9% võrra, 2009.aastaga võrreldes 188,1 ja 2010.aastaga võrreldes 105,6% enam. 2010.aastal on mõistetud karistuste osas vangistuse osakaal 96,2 % ja rahalise karistuse osakaal 3,8%.

KOKKULEPPEMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2011.AASTAL					
	Harju Maakohus	Viru Maakohus	Tartu Maakohus	Pärnu Maakohus	Kokku
Rahaline karistus	3	4	6	1	14
Vangistus	74	65	164 (171)	56	359 (366)
Kokku	77	69	170 (177)	57	373 (380)

Tabel 10 (sulgude ees olev number näitab jõustunud kohtuotsuste arvu ja ja sulgudes olev number näitab jõustunud kohtuotsustes süüdimõistetute arvu).

Lähemalt vaatles töö autor 43 kohtuotsust, mis moodustab 11,5% jõustunud kohtuotsuste arvust. Vaadeldud kohtuotsustest 16-l korral ehk 37,2% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse, 32,5% süüdimõistetud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud.

Rahalise karistuse osas vaatles töö autor 7 kohtuotsust, mis moodustab 50% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena rahaline karistus. Isikud, kellele mõisteti karistusena rahaline karistus, jäi vaadeldud otsustest kuritegu kolmel korral katse staadiumisse ja keskmiseks rahaliseks karistuseks määrati neile 303 eurot ja 70 senti. Võrreldes aasta varasema perioodiga näitas kohtute poolt mõistetud kohtuotsuste arv ja määratud rahalise karistuse keskmine suurus vähenemise märke.

Vangistuse osas vaatles töö autor 36 kohtuotsust, mis moodustab 10% antud ajavahemikul vaadeldud jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena vangistus. Isikud, kellele mõisteti karistusena vangistus jäi vaadeldud kohtuotsuste hulgast kuritegu 36,1% juhtudest katse staadiumisse ja 36,1% süüdimõistetud isikutest olid kriminaalkorras varem karistatud. Tingimisi vangistus mõisteti seitseteistkümnele süüdimõistetule (47,2%) - nendest kaheteistkümne isiku suhtes jäeti vangistus KarS § 74 alusel tingimisi kohaldamata ja nad allutati KarS § 75 alusel käitumiskontrollile, kolme isiku suhtes asendati mõistetud vangistus üldkasuliku tööga ja ühe süüdimõistetud isiku suhtes jäeti vangistus KarS § 73 lg 1 ja lg 3 alusel tingimisi kohaldamata. Keskmiseks vangistuse pikkuseks määrati süüdimõistetutele 7 kuud ja 3 päeva, s.h isikutele, kellele mõisteti reaalne vangistus määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 8 kuud ja 24 päeva. Isikutele, kellele mõisteti tingimisi vangistus KarS § 73 ja/või 74 alusel, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 9 kuud ja 7 päeva. Isikutele, kelle vangistus asendati üldkasuliku tööga, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 4 kuud ja 26 päeva.

2.3. KÄSKMENETLUS JA KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED AJAVAHEMIKUL 2008-2011

Käskmenetluse korda reguleerib KrMS 9. peatüki 3. jagu §-d 251-256. Erinevalt teistest menetlusliikidest ei saa käskmenetlust kohaldada kriminaalasjades, kus süüdistatavaks on

alaealine. Samuti peab inkrimineeritud paragrahvi sanktsioon võimaldama määrata rahalist karistust. Käskmenetluses tehtud süüdimõistva kohtuotsuse peale apellatsiooni esitada ei saa. Apellatsiooni keelu eesmärgiks võib pidada menetlusökonomikat.⁴⁰ Samas on käskmenetlusega riivatud üldist põhiõigust õigusabile.⁴¹

Käskmenetlus on lihtmenetluse liikidest kõige vähem rakendatav menetlusliik. Kuna käskmenetlust ei ole võimalik rakendada alaealiste suhtes, tekib kahtlus, kas sellist lihtmenetluse liiki üldse vaja on, sest käskmenetlusele omase rahalise karistuse saab soovi korral mõista ka kiir,- kokku,- või lühimenetluses.

Käskmenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2011.aastal					
	Harju Maakohus	Viru Maakohus	Tartu Maakohus	Pärnu Maakohus	Kokku
2008	0	3	0	1	4
2009	0	5	1	7	13
2010	4	9	2	0	15
2011	2	2	6 (7)	1	11 (12)
Kokku	6	19	9 (10)	9	43 (44)

Tabel 11 (sulgude ees olev number näitab jõustunud kohtuotsuste arvu ja ja sulgudes olev number näitab jõustunud kohtuotsustes süüdimõistetute arvu).

Kokku jõustus Eesti Vabariigi maakohtutes ajavahemikul 2008-2011 käskmenetluse korras 44 otsust, milles mõisteti süüdi kokku 45 isikut (vt tabel 11). Aasta jooksul jõustub seega keskmiselt 11 otsust käskmenetluse korras. Enim jõustus ajavahemikul 2008-2011 otsuseid Viru maakohtu tööpiirkonnas, kus jõustunud otsuste arv moodustas kõikidest otsustest 45,4%. Kõikidest ajavahemikul 2008-2011 jõustunud kohtuotsustest vaatlesin lähemalt 40 kohtuotsust (90,9%). Kõikidest jõustunud kohtuotsustest käskmenetluses jäi kuritegu 62,9% juhtudest katse staadiumisse ja 50,2% juhtudest olid süüdimõistetu varem kriminaalkorras karistatud. Vaid korra nelja aasta jooksul jäi mõistatud rahaline karistus KarS § 73 lg 2 alusel

⁴⁰ Õiguskantsleri arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses p.39 – kätte saadav internetiaadressil http://www.oiguskantsler.ee/public/resources/editor/File/ERIMENETLUSED/Arvamused_Riigikohtule_2010/Riigikohus_arvamus_KrMS___318_lg_3_p_3_KrMS___254___5.pdf

⁴¹ Samas p.68

tingimisi täitmisele pööramata. Keskmiseks rahalise karistuse suuruseks kujunes 228 eurot ja 33 senti. Käskmenetluse puhul oli töö autori eesmärgiks analüüsida ka andmeid süüdimõistetute sissetulekute kohta. Kuna kohtud oma jõustunud otsustes nimetatud andmeid paljudel juhtudel ei avaldanud, siis olemasolevatele andmetele tuginedes järeldusi teha ei ole võimalik.

2.3.1. KÄSKMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2008.AASTAL

2008.aastal jõustus Eesti maakohtutes käskmenetluse korras 4 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi samuti neli isikut. Töö autor vaatles töö kõiki nelja kohtuotsust. Kolm kohtuotsust langetati Viru maakohtus ja üks Pärnu maakohtus. Kolmel korral (75%) jäi kuritegu katse staadiumisse, kaks süüdimõistetut (50%) olid varem kriminaalkorras karistatud. Oluliseks peetavaks asjaoluks rahalise karistuse määramisel on süüdimõistetu sissetuleku olemasolu või selle puudumine. Üks süüdimõistetu omas töökohta, üks süüdimõistetu oli pensionär ja kahel juhul kohus infot süüdimõistetute sissetuleku kohta ei avaldanud. Keskmiseks karistuseks kujunes 2833,75 (181 eurot ja 11 senti) krooni.

2.3.2. KÄSKMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2009.AASTAL

2009.aastal jõustus Eesti maakohtutes käskmenetluse korras 14 kohtuotsust, mis aasta varasema perioodiga võrreldes on 350% enam ja milles mõisteti süüdi neliteist isikut. Töö autor vaatles lähemalt kõiki eelnimetatud kohtuotsuseid. Vaadeldud kohtuotsustest 9-l korral ehk 64,2% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse, 42,8% süüdimõistetud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud. Keskmiseks rahaliseks karistuseks määrati 4314,17 (275 eurot ja 73 senti) krooni. 2008.aastaga võrreldes ei ole paralleele paslik tõmmata, kuna 2008.aasta andmed kajastavad statistikas vaid peale seadusemuudatuse jõustumise aegset perioodi (jõustunud kohtuotsuseid oli vaid neli). 2009.a. jõustus käskmenetluse korras tehtud kohtuotsuseid 7 Pärnu maakohtus, 5 Viru maakohtus ning 1 Tartu maakohtus. Sarnaselt 2008.aastaga Harju maakohtus käskmenetluse korras süstemaatilise varguse osas kohtuotsuseid ei langetatud.

2.3.3. KÄSKMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2010.AASTAL

2010.aastal jõustus Eesti maakohtutes käskmenetluse korras 15 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi samuti viisteist isikut, ületades kohtuotsuste arvult 2009.aasta ühe kohtuotsuse võrra. Kohtuotsuseid jõustus enim Viru maakohtus (9), Harju maakohtus 4 ja Tartu maakohtus 2. Pärnu maakohtus 2010. aastal käskmenetluse korras süstemaatilise varguse osas kohtuotsuseid ei langetatud. Lähemalt vaatles töö autor 11 kohtuotsust, mis moodustab 73,3% jõustunud kohtuotsuste arvust. Vaadeldud kohtuotsustest 6-l korral ehk 40% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse, 53,3% süüdimõistetud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud. Keskmiseks rahaliseks karistuseks määrati 2663,33 (170 eurot ja 22 senti) krooni. Sundrahana 6525 (417 eurot) krooni mõisteti täissummas eranditult kõigilt süüdimõistetutelt välja.

2.3.4. KÄSKMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2011.AASTAL

2011.aastal jõustus Eesti maakohtutes käskmenetluse korras 11 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi kaksteist isikut. Võrreldes aastatega 2009 ja 2010 on jõustunud kohtuotsuste arv jäänud sisuliselt samale tasemele. Samas on Tartu Maakohus näidanud ennast eesrindlikult ja üheteistkümnest jõustunud kohtuotsusest on nende kohtute tööpiirkonnas jõustunud kuus otsust ehk 54,5%. Vaadeldud kohtuotsustest 8-l korral ehk 72,7% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse, 54,5% süüdimõistetud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud. Keskmiseks rahaliseks karistuseks oli 286 eurot ja 26 senti. Sundraha väljamõistmise osas töötutele ja pensionäridele erandeid ei tehtud ning kõigilt süüdimõistetutelt mõisteti sundrahana välja 417 eurot ja 03 senti.

2.4. KIIRMENETLUS JA KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED AJAVAHEMIKUL 2008-2011

Kiirmenetlust reguleerib KrMS 9.peatüki 4.jagu, mille kohaselt on kiirmenetluse kohaldamise aluseks asjaolu, et isik peab olema kahtlustatav teise astme kuriteos, mille tõendamiseseme asjaolud on selged ja mille kohta on kogutud kõik vajalikud tõendid. Nimetatud asjaolude esinemisel võib prokuratuur kohtult taotleda kriminaalasja lahendamist kiirmenetluses. Taotlus esitatakse 48 tunni jooksul alates isiku kuriteo toimepanemise järel kahtlustatavana ülekuulamisest või isiku kahtlustatavana kinnipidamisest. Autor, tuginedes enda kogemustele, võib kinnitada, et kiirmenetlust kohaldatakse enamikel juhtudel vargustele kaubanduskeskustest või muudest avalikest kohtadest, kus varguse toimepanemine on jäänud katse staadiumisse ja varguse toime pannud isik on vahetult peale varguse toimepanemist kinni peetud ja politseile üle antud.

Kiirmenetluse kohaldamine on prokuratuurile ja kohtule vähe aega- ja ressurssinõudev lihtmenetluse liik. Sellest tulenevalt vähendab kohus, tehes süüdimõistvat kohtuotsust kiirmenetluses, sundraha suurust, kuid mitte rohkem kui poole võrra. Võib ju arvata, et kiirmenetlus peaks lihtmenetluse liikidest enim kasutatav menetlusliik olema, kuid paraku ta seda ei ole.

Kiirmenetluse korras KarS § 199 lg 2 p 9 alusel jõustunud kohtuotsused 2008-2011.aastatel					
Aasta	2008	2009	2010	2011	Kokku
Rahaline karistus	0	1	9	10	20
Vangistus	86	137	299	379	901
Kokku	86	138	308	389	921

Tabel 12

Käesoleva töö kontekstis käsitletakse kiirmenetlusena ka kiirmenetlust kokkuleppemenetluse sätteid kasutades, kiirmenetlust lühimenetluse sätteid kasutades ja kiirmenetlust käskmenetluse sätteid kasutades - oluline siinjuures on see, et menetlus saaks kiiresti lahendi.

2.4.1. KIIRMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2008.AASTAL

2008.aastal jõustus Eesti maakohtutes kiirmenetluse korras 86 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi samuti 86 isikut. 2008.aastal kiirmenetluse korras jõustunud kohtuotsustes karistuseks rahalist karistust ei määratud (vt. tabel 13). Üllatavalt on Harju Maakohus oma jõustunud seitsme kohtuotsusega tabeli viimane.

KIIRMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2008.AASTAL					
	Harju Maakohus	Viru Maakohus	Tartu Maakohus	Pärnu Maakohus	Kokku
Rahaline karistus	0	0	0	0	0
Vangistus	7	19	30	30	86
Kokku	7	19	30	30	86

Tabel 13

Lähemalt vaatles töö autor 29 kohtuotsust, mis moodustab 33,7% jõustunud kohtuotsuste arvust. Vaadeldud kohtuotsustest 24-l korral ehk 40% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse, 71,6% süüdimõistatud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud. Keskmiseks vangistuse pikkuseks määrati 2 kuud ja 10 päeva.

Kuna vaadeldaval aastal karistuseks rahalist karistust ei määratud, siis moodustavad vaadeldavatest kohtuotsustest 33,7% ulatuses antud ajavahemikul vaadeldud jõustunud kohtuotsustest otsused, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena vangistus. Isikud, kellele mõisteti karistusena vangistus jäi vaadeldud kohtuotsuste hulgast kuritegu 79,3% juhtudest katse staadiumisse ja 89,7% süüdimõistatud isikutest olid kriminaalkorras varem karistatud. Tingimisi vangistus mõisteti kolmele süüdimõistetule (10,3%) - nendest ühe süüdimõistetu osas jäeti vangistus KarS § 74 alusel tingimisi kohaldamata ja ta allutati KarS § 75 alusel käitumiskontrollile, ühele süüdimõistetule mõisteti tingimisi vangistus KarS § 73 alusel ja ühele süüdimõistetule määratud vangistus asendati üldkasuliku tööga. Keskmiseks vangistuse pikkuseks määrati süüdimõistetutele 3 kuud ja 5 päeva, s.h isikutele, kellele mõisteti reaalne vangistus määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 6 kuud ja 6 päeva. Isikutele, kellele mõisteti tingimisi vangistus KarS §-de 73 ja/või 74 alusel, määrati keskmiseks vangistuse

pikkuseks 3 kuud ja 21 päeva. Isikutele, kelle vangistus asendati üldkasuliku tööga, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 3 kuud ja 9 päeva.

2.4.2. KIIRMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2009.AASTAL

2009.aastal jõustus Eesti maakohtutes kiirmenetluse korras 138 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi kokku samuti 138 isikut. Jõustunud kohtuotsuseid ja süüdimõistetuid isikuid on 62,3% võrra enam kui aastal 2008. 2009.aastal on mõistetud karistuste osas vangistuse osakaal 99,3 % ja rahalise karistuse osakaal 0,7%.

KIIRMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2009.AASTAL					
	Harju Maakohus	Viru Maakohus	Tartu Maakohus	Pärnu Maakohus	Kokku
Rahaline karistus	0	0	0	1	1
Vangistus	86	0	22	29	137
Kokku	86	0	22	30	138

Tabel 14

Lähemalt vaatles töö autor 24 kohtuotsust, mis moodustab 17,4% jõustunud kohtuotsuste arvust. Vaadeldud kohtuotsustest 18-l korral ehk 75% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse ja samuti 75% süüdimõistatud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud.

Rahalise karistuse osas vaatles töö autor antud ajavahemikul jõustunud ainukest kohtuotsust, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena rahaline karistus. Süüdimõistatud isikuks oli töövõimetu pensionär, kes oli varasemalt kolmel korral kriminaalkorras karistatud ja kellele inkrimineeritud tegu jäi katse staadiumisse. Karistuseks määrati talle rahaline karistus 1500 krooni.

Vangistuse osas vaatlesin 23 kohtuotsust, mis moodustab 16,8% antud ajavahemikul vaadeldud jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena vangistus. Isikud, kellele mõisteti karistusena vangistus jäi vaadeldud kohtuotsuste hulgast kuritegu

73,9% juhtudest katse staadiumisse ja 78,2% süüdimõistetud isikutest olid kriminaalkorras varem karistatud. Tingimisi vangistus mõisteti üheksale süüdimõistetule (39,1%) - nendest nelja suhtes jäeti vangistus KarS § 74 alusel tingimisi kohaldamata ja nad allutati KarS § 75 alusel käitumiskontrollile, ühe süüdimõistetud suhtes jäeti vangistus KarS § 73 alusel tingimisi kohaldamata⁴², kolme süüdimõistetud suhtes asendati mõistetud vangistus üldkasuliku tööga ja ühe süüdimõistetud suhtes jäeti vangistus tingimisi kohaldamata lisakaristusena mõisteti temale KarS § 54 lg 1 alusel riigist välja saatmine ja Eesti Vabariiki sissesõidu keeld 5.aastaks⁴³. Keskmiseks vangistuse pikkuseks määrati süüdimõistetutele 2 kuud ja 22 päeva, s.h isikutele, kellele mõisteti reaalne vangistus määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 2 kuud ja 6 päeva. Isikutele, kellele mõisteti tingimisi vangistus KarS § 73 ja/või 74 alusel, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 3 kuud ja 24 päeva. Isikutele kelle vangistus asendati üldkasuliku tööga, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 2 kuud.

2.4.3. KIIRMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2010.AASTAL

2010.aastal jõustus Eesti maakohtutes kiirmenetluse korras 308 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi kokku samuti 308 isikut. Jõustunud kohtuotsuseid ja süüdimõistetud isikuid on 358,1% võrra enam kui aastal 2008 ja 223,2% enam kui aastal 2009. 2010.aastal on mõistetud karistuste osas vangistuse osakaal 97,1 % ja rahalise karistuse osakaal 2,9%.

⁴² PMKo Kuninga 1-09-1891.

⁴³ TMKo Valga 1-09-4072.

**KIIRMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD
KOHTUOTSUSED 2010.AASTAL**

	Harju Maakohus	Viru Maakohus	Tartu Maakohus	Pärnu Maakohus	Kokku
Rahaline karistus	0	6	3	0	9
Vangistus	162	49	43	45	299
Kokku	162	55	46	45	308

Tabel 15

Lähemalt vaatles töö autor 70 kohtuotsust, mis moodustab 22,7% jõustunud kohtuotsuste arvust. Vaadeldud kohtuotsustest 55-l korral ehk 78,3% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse, 72,8% süüdimõistatud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud.

Rahalise karistuse osas vaatles töö autor 7 kohtuotsust, mis moodustab 77,8% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena rahaline karistus. Isikud, kellele mõisteti karistusena rahaline karistus jäi vaadeldud otsustest kuritegu kuuel korral katse staadiumisse, kaks süüdimõistetut olid varem kriminaalkorras karistatud ja keskmiseks rahaliseks karistuseks määrati neile 2200 krooni (140 eurot ja 61 senti), milles keskmiseks päevamääraks oli 50 krooni ja 71 senti (3 eurot ja 24 senti).

Vangistuse osas vaatles töö autor 63 kohtuotsust, mis moodustab 21,1% antud ajavahemikul vaadeldud jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena vangistus. Isikud, kellele mõisteti karistusena vangistus jäi vaadeldud kohtuotsuste hulgast kuritegu 76,2% juhtudest katse staadiumisse ja 77,8% süüdimõistatud isikutest olid kriminaalkorras varem karistatud. Tingimisi vangistus mõisteti kahekümne kuuele süüdimõistetule (41,3%) - nendest üheteistkümne süüdimõistetu suhtes jäeti vangistus KarS § 74 alusel tingimisi kohaldamata ja nad allutati KarS § 75 alusel käitumiskontrollile, kahele süüdimõistetule mõisteti tingimisi vangistus KarS § 73 alusel ja kolmeteistkümne süüdimõistetu suhtes asendati mõistatud vangistus üldkasuliku tööga. Keskmiseks vangistuse pikkuseks määrati süüdimõistetutele 3 kuud ja 12 päeva, s.h isikutele, kellele mõisteti reaalne vangistus määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 3 kuud ja 14 päeva. Isikutele, kellele mõisteti tingimisi vangistus KarS § 73 ja/või 74 alusel, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 3 kuud ja 4 päeva. Isikutele, kelle vangistus asendati üldkasuliku tööga, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 2 kuud ja 27 päeva.

2.4.4. KIIRMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2011.AASTAL

2011.aastal jõustus Eesti maakohtutes kiirmenetluse korras 389 kohtuotsust, milles mõisteti süüdi kokku samuti 389 isikut. Jõustunud kohtuotsuseid ja süüdimõistetud isikuid on 452,3% võrra enam kui aastal 2008, 281,9% enam kui aastal 2009 ja 126,3% enam kui 2010 aastal. Kiirmenetluses jõustunud kohtuotsuste arv on lihtmenetluse liikidest ainus menetlusliik, mille jõustunud otsuste arv aastast aastasse on stabiilselt näidanud tõusu trendi. Nagu eelnevatel aastatelgi on ka 2011.aastal mõistetud karistuste osas suur vangistuse osakaal - 97,4 % ja rahalise karistuse osakaal 2,6%.

KIIRMENETLUSE KORRAS KARS § 199 LG 2 P 9 ALUSEL JÕUSTUNUD KOHTUOTSUSED 2011.AASTAL					
	Harju Maakohus	Viru Maakohus	Tartu Maakohus	Pärnu Maakohus	Kokku
Rahaline karistus	4	3	2	1	10
Vangistus	275	44	28	32	379
Kokku	279	47	30	33	389

Tabel 16

Lähemalt vaatles töö autor 35 kohtuotsust, mis moodustab 9% jõustunud kohtuotsuste arvust. Vaadeldud kohtuotsustest 32-l korral ehk 91,4% juhtudel jäi vargus katse staadiumisse, 88,6% süüdimõistetud isikutest olid varem kriminaalkorras karistatud.

Rahalise karistuse osas vaatles töö autor 5 kohtuotsust, mis moodustab 50% antud ajavahemikul jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena rahaline karistus. Isikud, kellele mõisteti karistusena rahaline karistus jäi vaadeldud otsustest kuritegu 100% juhtudest katse staadiumisse, kolm süüdimõistetut olid varem kriminaalkorras karistatud ja keskmiseks rahaliseks karistuseks määrati neile 235 eurot ja 50 senti.

Vangistuse osas vaatles töö autor 30 kohtuotsust, mis moodustab 7,9% antud ajavahemikul vaadeldud jõustunud kohtuotsustest, kus süüdimõistetule mõisteti karistusena vangistus.

Isikud, kellele mõisteti karistusena vangistus jäi vaadeldud kohtuotsuste hulgast kuritegu 90% juhtudest katse staadiumisse ja 93,3% süüdimõistetud isikutest olid kriminaalkorras varem karistatud. Karistusena mõistetud vangistuse keskmiseks pikkuseks kujunes 3 kuud ja 10 päeva. Tingimisi vangistus mõisteti üheteistkümnemale süüdimõistetule (36,7%) - nendest kuue süüdimõistetu suhtes jäeti vangistus KarS § 74 alusel tingimisi kohaldamata ja nad allutati KarS § 75 alusel käitumiskontrollile, kahele süüdimõistetule mõisteti tingimisi vangistus KarS § 73 alusel ja kolme süüdimõistetu suhtes asendati mõistetud vangistus üldkasuliku tööga. Keskmiseks vangistuse pikkuseks määrati süüdimõistetutele 3 kuud ja 5 päeva, s.h isikutele, kellele mõisteti reaalne vangistus määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 3 kuud ja 4 päeva. Isikutele, kellele mõisteti tingimisi vangistus KarS § 73 ja/või 74 alusel, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 3 kuud ja 20 päeva. Isikutele, kelle vangistus asendati üldkasuliku tööga, määrati keskmiseks vangistuse pikkuseks 3 kuud ja 12 päeva.

2011.aasta kohtulahendeid lugedes on positiivne, et kohtud on nii mitmelgi korral süüdimõistva kohtuotsusega kaasnevat sundraha vähendanud lisaks KrMS § 256⁵ lõikes 2 sätestatule veelgi⁴⁴.

Kohtuotsuste kvaliteedi hindamise koha pealt võib ette heita Viru Maakohtu otsusele kriminaalasjas nr 1-11-12037 seda, et ilmselt on nimetatud kohtuotsus ekslikult koostatud teise kohtuotsuse põhjale ja ühes lõigus, rääkides KarS § 199 lg 2 p 9 alusel toimepandud teost, mõistab kohus kohtualuse süüdi hoopiski KarS § 424 teo toimepanemise eest⁴⁵.

⁴⁴ TMKo Tartu 1-11-11676; TMKo Tartu 1-11-7353.

⁴⁵ VMKo Rakvere 1-11-12037.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö kirjutamise eesmärgiks oli uurida tendentse süstemaatilisi vargusi toimepannud isikute õigusvastases käitumises seoses 28.07.2008. aastal jõustunud karistusseadustiku muudatusega, tuvastada sellega kaasnevaid probleeme, võrrelda erinevaid menetlusliike ja tuvastada karistuspraktika erinevused või sarnasused, kas eri menetlusliikide kasutamisel on järgitud seadust ning pakkuda võimaluse korral lahendusi karistus- ja menetluspraktika ühtlustamiseks.

Kuritegevuse uurimisel lähtutakse statistilistest andmetest ja kehtivast karistusõigusest ja menetlusõigusest. Bakalaureusetöös käsitletavateks kuritegudeks on süstemaatilised vargused või selle katsed, mille eest on teo toimepanijad süüdi mõistetud KarS § 199 lg 2 p 9 või § 199 ja § 25 lg 1,2 järgi lihtmenetluses - kiirmenetluses, lühimenetluses, kokkuleppemenetluses või käskmenetluses.

Statistiliste andmete analüüsimisel ei lähtu töö autor üksikkuritegudest, s.t. kas iga süstemaatilise varguse toimepannud isiku isikuliste ja vargusi iseloomustavate faktorite kaudu on võimalik teha üldisi järeldusi varguse või selle katseni viinud asjaolude kohta, vaid analüüsis süstemaatiliste varguste eest ajavahemikul 2008-2011 jõustunud kohtuotsuseid, mille alusel on võimalik erinevaid näitajaid võrreldes anda hinnang menetluse kestusele, kvaliteedile, ressursside kasutamise efektiivsusele jne.

Isikuliste faktorite hulgas peab töö autor olulisemaks kriminaalset käitumist iseloomustavaks asjaoluks teo toimepanijal sissetuleku olemasolu või selle puudumist. Bakalaureusetöö aluseks olevate statistiliste andmete kohaselt oli Eestis aastatel 2008 kuni 2011 süstemaatilise varguse või selle katse toimepanemise eest süüdi mõistetud isikute dünaamiliseks profiiliks töökoha puudumine, varasem karistatus ja kodakondsusetus. Bakalaureusetöö raames ei ole käsitletud vargusi toimepannud isikuid otseselt iseloomustavaid faktoreid, milleks on sugu ja vanus. Selle põhjuseks on see, et kohtuotsustes on sageli puudulikult kajastatud süüdimõistetut iseloomustavad andmed. Kuigi KrMS §-s 312 on nimetatud, millised andmed kohtuotsuse sissejuhatavas osas märgitakse (süüdistatava nimi, elu- või asukoht ja aadress, isikukood või selle puudumisel sünniaeg ning töökoht või õppeasutus ja süüdistatava karistatus), ei ole sageli kohtud sellest kriminaalmenetluse seadustiku sättest kinni pidanud

või on kinni pidanud osaliselt, raskendades seeläbi statistiliste andmete kogumist ja võrdlust. Kõrvaltvaatajale võib jääda mulje, et kohtule ei olegi KrMS §-s 312 nimetatud andmed teada.

Bakalaureusetöös seatud eesmärkide saavutamiseks vaatles töö autor ajavahemikul 2008-2011 maakohtutes jõustunud 3778-st kohtuotsusest 586 kohtuotsust, mis moodustab 15,51% jõustunud kohtuotsustest. Enim jõustus kohtuotsuseid lühimenetluse korras (1837) ja kõige vähem käskmenetluse korras, vaid 44.

Bakalaureusetöö aluseks oleva statistika kohaselt on ajavahemikul 2008-2011 enamus (67,7%) süstemaatilise varguse eest süüdimõistetud isikuid/isikutest olnud eelnevalt kriminaalkorras karistatud. Ajavahemikul 2008-2011 süstemaatilise varguse eest süüdimõistetud isikute kuritegu jäi rohkem kui pooltel (58%) juhtudel katsestaadiumisse, kusjuures kõige suurem näitaja selles osas on lühimenetluses 77,6% ja kiirmenetluses 76,9%. Enamus süstemaatilise varguse eest süüdimõistetutest tunnistab enda süüd, karistus teole järgneb kiiresti, mis peaks olema efektiivne, kuid oma karistuse leebuse tõttu seda eesmärki ei saavuta. 97,3% juhtudel määratakse süüdimõistetule süstemaatilise varguse eest karistusena vangistus ja antud näitaja on iga lihtmenetluse liigi puhul kõrge. Vangistuse suuresse protsendisse tuleb siiski suhtuda teatud reservatsiooniga, kuna reaalselt vangistust ajavahemikul 2008-2011 süstemaatiliste varguste eest süüdimõistetud isikutele on siiski mõistetud 58,8% juhtudel. Kiirmenetluses on reaalse vangistuse osakaal kõige suurem, 70,2%. Tingimisi vangistuse osas suuri erinevusi ei ole ja võrdselt on asendatud mõistetud vangistus üldkasuliku tööga või KarS §-de 73 või 74 alusel tingimisi katseajaga.

Bakalaureusetöö aluseks oleva statistika kohaselt on ajavahemikul 2008-2011 mõistetud keskmise vangistuse pikkuseks 3 kuud ja 18 päeva, sealhulgas reaalse vangistuse keskmiseks pikkuseks on mõistetud 5 kuud ja 17 päeva. Kõige lühemad vangistused on mõistetud kiirmenetluses, aga kiirmenetluse eesmärgiks ei olegi niivõrd rõhuda karistuse karmusele, vaid et see mõistetakse võimalikult kiiresti. Kui käesolevas töös tuvastatud statistika alusel mõistetakse kõige pikemad vangistused lühimenetluse korras, siis arvestades lühimenetluse iseloomu ja arvestada mõistetud karistuse pikkuselt maha 1/3, siis selgub, et hoopiski kokkuleppemenetluses mõistetakse reaalselt kõige karmimad karistused vangistuse osas. Ajavahemikul 2008-2011 jõustunud kohtuotsustes süstemaatilise varguse osas näitab statistika üldjoontes karistuste karmistumist, ehk kohtute poolt mõistetud vangistused ja reaalselt kandmisele kuuluvad vangistused pikenevad.

Rahalise karistuse seisukohalt saab teha järelduse, et kuna suurem osa süüdimõistetuid ei oma sissetulekut, siis neile mõistetud karistused arvutatakse miinimumpäevamäära alusel.

Erinevate üliõpilaste uurimustöodes on käsitletud ajavahemikul 15.03.2007-28.07.2008 kehtinud karistusseadustiku redaktsiooni muutumise tendentsi ja selle mõju kuritegevuse statistikale varavastaste, eelkõige pisivarguste osas ja on jõutud seisukohale, et enne 15.03.2007 jõustunud karistusseadustiku redaktsiooni püsis pisivarguste (millest kasvab välja süstemaatiline vargus) toimepanemine kindlal tasemel ning aastatega näitas aeglast ja pidevat langustendentsi, mis kajastus varavastase kuritegevuse registreeritud statistikas.

Töös jõudis autor seisukohale, et karistusseadustiku muudatusega süstemaatilise varguse eest määratavad karistused näitavad eri lihtmenetluse liike arvestades eelkõige tõusuteed. Eelkõige pikenevad mõistetud vangistused. Siiski ei ole karistused piisavalt karmid. Mõistetud karistused ei täida oma eesmärki – vähendada kuritegevust ja parandada kurjategijat. Kas on kuritegevuse taseme tõusus süstemaatiliste varguste osas süüdi 28.07.2008 jõustunud karistusseadustiku redaktsiooni jõustumise halb aeg, mis teatavasti langes kokku majandussurutise algusperioodiga, näitab aeg. Ettepanekut hetkel kehtiva karistusõiguse süsteemi muutmiseks varguste ohjeldamiseks töö autor ei teeks kuna varavastased süüteod on läbi aegade kuulunud kõige sagedasemate süütegude hulka.

Zusammenfassung

Bachelor's Thesis on the „Analysis of Simplified Proceeding Penalties and Comparison of Penal Practices in County Court under Penal Code § 199 Subsection 2 Clause 9 during the Years 2008-2011“.

Ziel vom schreiben der vorliegenden Arbeit war die Tendenz von Personen die systematischen Diebstähle begangen haben zu untersuchen im Bezug der am 28.07.2008 in Kraft getretener Änderung des Strafgesetzes, die begleitende Probleme zu etablieren, verschiedene Arten des Verfahrens zu vergleichen und Unterschiede oder Ähnlichkeiten von strafrechtlichen Praktiken zu identifizieren, ob bei der Verwendung von unterschiedlichen Verfahrensarten das Gesetz eingehalten wurde und bei der Möglichkeit Lösungen zur Vereinheitlichung des Straf- und Verfahrenspraktiken anzubieten.

Als Straftat in der Bachelorarbeit werden systematische Diebstähle oder dessen Versuchungen gehandelt, über diese Täter gem. § 199 Abs. 2 Punkt 9 oder §199 und §25 Abs. 1,2 in im einfaches Verfahren – Schnellverfahren, Kurzverfahren, Vereinbarungsverfahren oder Kommandoprozedur für Schuldig gesprochen wurden.

Bei der Analyse von statistischen Daten basiere ich nicht auf einzelne Verbrechen, d.h. ob durch persönliche und Diebstähle charakterisierende Faktoren jeder systematischen Diebstahl beganger Person möglich ist allgemeine Schlussfolgerungen zur Diebstahl oder den Versuch von Diebstahl zu machen, sondern ich analyse in Kraft getretene Beschlüsse des Gerichtes in der Zeitraum vom 2008 bis 2011, welcher Grundlage es möglich ist, bei verschiedenen Anzeigen vergleichend, eine Wertung zur Dauer des Verfahrens, Qualität und Effektivität von Verwendung der Ressourcen usw. abzugeben.

Gem. statistischen Daten die zur Grundlage des Bachelorarbeit dienten, ist im Jahr 2008 bis 2011 in Estland, für systematischen Diebstahl oder der Versuch der Tat zum dynamischen Profil das Fehlen von Arbeitsstelle, Vorstrafen und die Staatenlosigkeit. Im Ramen der Bachelorarbeit sind nicht die Faktoren wie das Geschlecht und der Alter berücksichtigt worden. Der Grund dafür ist, dass in den Beschlüssen sind oftmals fehlerhaft die Daten der Täter offenbart worden.

Um die im Bachelorarbeit genannten Ziele zu erreichen habe ich im Zeitraum vom 2008 bis 2011 vom 3778 586 in Kraft getretene Gerichtbeschlüsse des Landgerichtes angesehen, dieses ist 15,51% des in Kraft tretenden Beschlüssen. Die meisten Beschlüsse wurden durch Kurzverfahren (1837) und am wenigsten durch Kommandoprozedur (nur 44) in Kraft getreten.

Lt. Statistik die zur Grundlage des Bachelorarbeit vorlag, waren im Zeitraum 2008 bis 2011, die meisten (67,7%) Personen die in Strafprozessordnung für systematischen Diebstahl verurteilt worden sind, vorbestraft. Im Zeitraum vom 2008 bis 2011 blieb der Straftat bei mehr als der hälften Fällen (58%) in der Testphase, dabei war der grösste Anzeiger in diesem Teil im Kurzverfahren mit 77,6% und im Schnellverfahren mit 76,9%. Die meisten im systematischen Diebstahl verurteilten Täter bekennen seinen Straftat, die Strafe zur Straftat erfolgt schnell. Dieses sollte effektiv sein, erreicht aber wegen milder Strafverurteilung nicht den Ziel. Bei 97,3% der Fällen werden die Täter wegen systematischen Diebstahl zur Freiheitsstrafe verurteilt und dieser Prozentsatz ist bei jeder Art der einfachen Verfahren viel zu hoch. In die Grösse des Prozentsatzes von Verhaftungen sollte man mit gewisser Reservation ansehen, da zur tatsächlichen Haft wurden jedoch 58,8% der Fällen verurteilt. Im Schnellverfahren ist der Anteil des tatsächlichen Haftes am grössten mit 70,2%. Bei der Bewährungsstrafe gibt es keine grosse Unterschiede und gleichmässig ist verteilt die Verurteilung mit gemeinnütziger Arbeit oder gem. §§ 73 und 74 durch Bewährungsstrafe mit Porbezeit.

Lt. Statistik die zur Grundlage des Bachelorarbeit vorlag betrug im Zeitraum 2008 bis 2011 durchschnittliche Dauer der Haft 3 Monate und 18 Tage, dabei zur realen Haft wurde durchschnittlich mit 5 Monate und 17 Tagen verurteilt. Die kürzesten Freiheitsstrafen wurden mit Schnellverfahren verurteilt, dabei ist der Sinn vom Schnellverfahren nicht die Härte der Strafe sondern, dass es möglichst schnell zur Verurteilung kommt. Da Lt. Statistik in vorliegender Bachelorarbeit etabliert wurde, dass die längsten Haftstrafen im Kurzverfahren verurteilt wurden, dann im Hinsicht der Charakter des Kurzverfahrens und man rechnet 1/3 der Dauer der Haftstrafe ab, kommt hervor, dass eigentlich in Kommandoprozedur werden bei realen Haftstrafe die härtesten Haftstrafen ausgesprochen. Beschlüsse, im Bereich von systematischen Diebstähle, die im Zeitraum 2008 bis 2011 in Kraft getreten sind, zeigt die Statistik in allgemein die Verschärfung von Strafen, d.h. die Haftbefehle vom Geicht und Haftstrafen die nicht zur Bewährung ausgesetzt wurden, länger werden.

Bei Geldstrafen kann man schlussfolgern, dass da die meisten Täter nicht über eigenes Einkommen verfügen, werden die Straf gelder gem. Mindesttagesgeldersatz gerechnet.

In Bachelorarbeit kam der Autor zur Ergebnis, dass im Bezug von Änderung des Strafgesetzes für systematischen Diebstahl ausgesprochene Strafen im Hinblick von unterschiedlichen einfachen Verfahren zeigen in erster Linie Steigerung. In erster Linie verlängern sich die Haftstrafen. Jedoch sind die Strafen nicht streng genug. Ausgesprochene Strafen erfüllen nicht das Ziel – die Kriminalität zu vermindern und den Verbrecher zu verbessern. Ob die Erhöhung der Straftaten im Bereich der systematischen Diebstähle in Zusammenhang mit den am 28.07.2008 in Kraft getretenen neuen Redaktion des Strafgesetzes, dieses bekannterweise zufällig mit Anfang der Rezessionzeit fiel, ist, wird die Zeit zeigen. Einen Vorschlag zur Änderung des momentan geltenden System über Strafrecht würde ich nicht machen, Eigentumswidrigen Straftaten gehörten schon immer zu den am häufigsten begangenen Straftaten.

KASUTATUD LÜHENDID

1. HMKm – Harju Maakohtu määrus
2. HMKo – Harju Maakohtu otsus
3. KIS – kohtute infosüsteem
4. PMKo – Pärnu Maakohtu otsus
5. RKKKo – Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus
6. TMKo – Tartu Maakohtu otsus
7. VMKo – Viru Maakohtu otsus

KASUTATUD KIRJANDUS

8. Jaan Sootak. Speculum practici. Korduv pisivargus ja süstemaatiline vargus. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus asjas 3-1-1-36-07. Juridica 2008, nr VII, lk 507-509;
9. Jako Salla- Kriminaalmenetluse lõpetamine otstarbekusest. Prokuratuuri rakenduspraktika analüüs 2007/2008. a kohta;
10. Justiitsministeerium. Kriminaalpoliitika uuringud. Kuritegevus Eestis 2011;
11. Ken-Marti Vaher. Masskuriteod: väike teosüü ja suur ohtlikkus. Juridica 2008, nr VIII, lk 527-530;
12. Tristan Ploom. Oportuniteedi- ehk otstarbekuse printsiip. – Juridica, 2000, nr IV, lk 369-376;

VIIDATUD KIRJANDUS JA ÕIGUSAKTID

13. Karistusseadustik - RT I 2001, 61, 364;
14. Karistusseadustiku rakendamise seadus - RT I 2002, 56, 350;
15. Kriminaalmenetluse seadustik - RT I 2003, 27, 166;
16. Riigi Peaprokuröri juhis nr RP-1-4/07/3 12.aprillist 2007.
17. Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2007. a määrus nr 254 „Palga alammäära kehtestamine“ – RT I 2007, 71, 442;
18. Vabariigi Valitsuse 11. juuni 2009. a määrus nr 90 „Töötasu alammäära kehtestamine“ – RT I 2009, 31, 192;
19. Vabariigi Valitsuse 23.08.2010 määrus nr 118 „Vabariigi Valitsuse määruste muutmine seoses euro kasutusele võtmisega“ § 81 – RT I 2010, 60, 407;
20. Vabariigi Valitsuse 22.12.2011 määrus nr 169 „Töötasu alammäära kehtestamine“ – RT I, 28.12.2011, 55;

VIIDATUD KOHTUPRAKTIKA

1-06-13657	1-10-2159/6	1-08-11702/3
1-09-17332	1-09-17588,	1-08-11974
3-1-1-85-04	1-09-13154	1-08-12920
1-09-17674	1-09-11250	1-08-15552
1-08-10334	1-09-18310,	1-10-14238
1-08-12698	1-09-20613	1-10-14905
1-08-13220	1-10-3844	1-09-1891
1-08-11683/3	1-11-2479	1-09-4072
1-09-1611	1-08-10334	1-11-11676
1-09-7855	1-08-12698	1-11-7353
1-10-15225	1-08-13220	1-11-12037

LIHTLITSENTS LÕPUTÖÖ REPRODUTSEERIMISEKS JA LÕPUTÖÖ ÜLDSUSELE KÄTTESAADAVAKS TEGEMISEKS

Mina - Kent Puiestee, sünnikuupäev: 22.12.1978

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose-

„Karistusseadustiku § 199 lg 2 p 9 alusel ajavahemikul 2008-2011 lihtmenetluse korras jõustunud maakohtu otsuste analüüs ja karistuspraktika võrdlus“,

mille juhendaja on Olavi Jaggo,

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 20.05.2013